T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

UYGULAMALARI SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

UYGULAMALI SOSYOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÇOCUK KİTAPLARI OKUMA ALIŞKANLIĞI EDİNMENİN ÇOCUĞUN EĞİTİM SÜRECİNDE VE DAHA SONRAKİ YAŞAMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Süleyman EZBER

200021070

İstanbul, 2022

T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

UYGULAMALARI SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

UYGULAMALI SOSYOLOJİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÇOCUK KİTAPLARI OKUMA ALIŞKANLIĞI EDİNMENİN ÇOCUĞUN EĞİTİM SÜRECİNDE VE DAHA SONRAKİ YAŞAMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Süleyman EZBER

200021070

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa POYRAZ

İstanbul, 2022

ÖZET

Bu tezde kitap okuma alışkanlığı edinmenin çocukların eğitim sürecinde ve sonraki yaşamı üzerindeki etkileri belirli kriterler çerçevesinde incelenmiştir. Erken yaşta edinilen düzenli kitap okuma alışkanlığının ilerleyen yaşlarında bireye okul, iş başta olmak üzere yaşamın belirli alanlarında neler kattığı ve düzenli okuma eyleminin sosyokültürel yaşamda ne gibi değişikliklere sebep olduğu araştırılmıştır. Okuma eylemi eğitim sosyolojisi ve kültür sosyolojisi bağlamında değerlendirilmiş; okuma ve kültür bu temelde irdelenmiştir. Ayrıca Pierre Bourdeiu'nün kültürel sermaye kavramı üzerinde durulmuş, belirli bir habitusun içerisindeki ailelerin ekonomik sermaye ile kültürel sermaye edinimi arasındaki ince çizgideki tercihlerinin kısa tarihsel sonuçları üzerinde çalışılmıştır. Nitel araştırma deseni kullanılan araştırmaya veri toplamak için yaklaşık 15 sene önce İstanbul ili Bahçelievler ilçesindeki özel bir ortaokulda yoğun bir şekilde kitap okuma programlarına katılan 10 kişi ile görüşülmüştür. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanan veriler içerik analizi tekniği kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma neticesinde erken yaşlarda kitap okuma alışkanlığı edinen çocuklardaki kitap sevgisinin genellikle ilerleyen yıllarda da devam ettiği ve okuma alışkanlığının kişinin ilerleyen yaşamını sosyokültürel anlamda olumlu etki ettiği görüşmüştür. Düzenli olarak kitap okuyan çocuklar geleceğin bilinçli sanat tüketicisi haline gelmektedir. Ayrıca 10-12 yaşarası olarak tanımlanan geç çocukluk döneminde kazanılan okuma alışkanlığının başta okuduğunu anlama olmak üzere kişiye okul hayatında ve iş yaşamında birçok faydalı yetkinlik kazandırdığı gözlemlenmiştir. İş dünyasının başarılı bir çalışan ve etkin bir yöneticiden beklediği bazı yetkinliklerin kişideki gelişiminde çocukluk dönemi düzenli kitap okuma alışkanlığının önemli etkisi görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Okuma alışkanlıkları, çocuk kitapları, okuma grupları, okuma etkinlikleri

ABSTRACT

In this thesis, the effects of acquiring the habit of reading books on children's education process and later in life as an adult were examined within the framework of certain criteria. It has been investigated what the regular reading habit acquired at an early age contributes to the individual in certain areas of life, especially at school and work, and what kind of changes the regular reading act causes in sociocultural life. The act of reading has been evaluated in the context of sociology of education and sociology of culture; reading and culture were examined on this basis. In addition, Pierre Bourdeiu's concept of cultural capital was emphasized, and the short historical results of the preferences of families in a certain habitus on the fine line between the acquisition of economic capital and cultural capital were studied. In order to collect data for the study, in which qualitative research design was used, 10 people who participated in intensive book reading programs in a private secondary school in Bahçelievler district of Istanbul province were interviewed about 15 years ago. The data collected by the semi-structured interview technique were analyzed using the content analysis technique. As a result of the research, it has been seen that the love of books in children who acquire the habit of reading books at an early age generally continues in the following years and that the habit of reading has a positive socio-cultural impact on the person's later life. Children who read books regularly become conscious art consumers of the future. In addition, it has been observed that the reading habit acquired in late childhood provides many useful competencies in school life and business life, especially in reading comprehension. It has been observed that the habit of reading books regularly in childhood has a significant effect on the development of some competencies that the business world expects from a successful employee and an effective manager.

Keywords: Reading habits, children's books, reading groups, reading activities

İÇİNDEKİLER

ÖZET iii

ABSTRACT iv

GİRİŞ 1

ÇALIŞMA HAKKINDA 3

1- ARAŞTIRMA YÖNTEMİ 4

1.1 Araştırmanın Amacı 4

1.2 Araştırmanın Önemi 4

1.3 Araştırma Sorunsalı 5

1.4 Araştırma Yöntemi 5

1.5 Evren ve Örneklem 6

1.6 Mülakat Süreci ve Veri Toplama Aracı 9

1.7 Okuma Grupları 11

1.7.1 Araştırmaya Konu Olan Okuma Grubu 12

1.7.2 Okuma Grubu ile Tanışma 14

1.7.3 Öğrencilerin ve Ailelerin Motivasyonu 15

1.7.4 Diğer Öğretmenlerin Görüşleri 16

1.7.5 Katılımcıların Nasıl Seçiliyor? 17

1.7.6 Okuma Grubundaki Etkinlikler 18

1.7.7 Buluşma Yerleri ve Ulaşım 19

1.7.8 Okuma Gruplarında Kitap Seçimi 20

2- KÜLTÜREL SERMAYE VE OKUMA KÜLTÜRÜ 23

2.1 Okuma Eylemi 23

2.2 Kültür ve Okuma 24

2.3 Eğitim Sosyolojisi 25

2.4 Kültür Sosyolojisi 27

2.5 Okuma Sosyolojisi 28
2.6 Düşünmek İçin Okumak 30
2.7 Kültürel Sermaye 31
2.7.1 Habitus 32
2.7.2 Alan 32
2.7.3 Sermaye Kavramı ve Türleri 33
2.7.4 Kültürel Sermaye 34
3- OKUMA ALIŞKANLIĞI 36
3.1 Okuma Alışkanlığı ve Gelişimi 36
3.2 Küresel Okuma-Yazma Oranları 38
3.3 Nesiller Ekseninde Okuma Alışkanlıkları 38
3.4 Okuma Alışkanlığında Öğretmenin Rolü 40
4- ÇOCUK KİTAPLARI OKUMA ALIŞKANLIĞI EDİNMENİN ÇOCUĞUN EĞİTİM SÜRECİNDE VE DAHA SONRAKİ YAŞAMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (BULGULAR) 42
4.1 Etkilenme 42
4.2 Okuma Grubu Çocuğun Okul ve Dersler ile İlişkisini Nasıl Etkiliyor? 44
4.2.1 Derslere Katkı 44
4.2.2 Okul Ortamı ve İlişkiler 45
4.2.3 Üniversite Sınav Başarısına Etkisi 46
4.3 Aile ile İlişkileri Nasıl Etkiliyor? 47
4.4 Geleceğe Bakış 49
4.4.1 Sosyal Biri Haline Gelme 49
4.4.2 Yaşamı Şekillendirme 50
4.4.3 Kitap Okuma Pratiği 52
4.4.4 Sosyokültürel Yaşam 53
4.4.5 Memnuniyet 54

SONUÇ 56
KAYNAKÇA 60
EKLER 64
EK-1: Katılımcılara Sorulan Sorular 64
EK-2: Okuma Etkinliklerinden Fotoğraflar 66

GİRİŞ

Her çağda düşünen, sorgulayan hatta kendisi için öngörülmüş sınırları zorlayan bir zihne sahip insanları görmek mümkündür. Bireysel adımlardan büyük medeniyet yükselmelerine uzanan yolda merak eden, özgür kişiliklerin büyük rol aldığı söylenebilir.

İnsanlık tarihinin en büyük gelişmelerinden biri olarak kabul edilen yazının icadı, önemli toplumsal değişikliklere zemin hazırlamıştır. Geçmişin sayfalarını bizim için aralayan ve bilinen tarihi çağların başlamasını sağlayan yazı ile duygu-düşüncelerin yayılma hızının arttığı, eğitim-öğretim faaliyetlerinin kolaylaştığı, kültürlerarası etkileşimin hızlandığı görülmektedir.

Yeryüzündeki ilk zamanından beri iletişim halinde olan insanoğlunun, yazının bulunmasıyla farklı biri iletişim türüne yelken açtığı söylenebilir. Mesajların karşı tarafa yazı dili kullanılarak aktarılması anlamına gelen yazılı iletişim; kayıt altına alınabilmesi, geniş kitlelere yayılabilmesi, gözden geçirme-düzeltmeye imkân sağlayabilmesi ve not almaya elverişli olması gibi özellikleriyle diğer iletişim türlerinin önüne geçer. Kutsal metinler başta olmak üzere insanlığın büyük bölümü için önemli olan mesajlar binlerce yıl boyunca taş, ceylan derisi, papirüs ve nihayetinde kâğıda yazılarak kayıt altına alınabilmiş ve geniş coğrafyalara taşınabilmiştir.

Yazılan bir mesajın işlevini görmesi için birileri tarafından okunması gerekliliği, okuma eylemini yazılı iletişimin temel yönlerinden biri haline getirir. Okuma, zihnin anlama çabasıyla oluşan karmaşık bir faaliyettir ve anlamanın en önemli basamaklarından biridir. Okuma, bireyin bilgi dağarcığını geliştirerek değişimini, dönüşümünü ve toplumla sağlıklı iletişime girmesini sağlar (Özbay, Anlama Teknikleri 1 Okuma Eğitimi, 2009).

Okuma eyleminin içten gelen bir istekle, düzenli ve sürekli halde gerçekleştirilmesi okuma alışkanlığı olarak tanımlanır (Tanju, 2010). İnsanın hayatı ve kendisini tanımasında, duygu ve düşüncelerini etkili bir şekilde ifade edebilmesinde, toplum içerisinde iyi yer edinip topluma faydalı olabilmesindeki en önemli etkenlerden biri kitap okuma alışkanlığına sahip olmasıdır.

Okuma alışkanlığı öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal gelişimlerine katkıda bulunur. Bilişsel açıdan bireylerin bir metinde cümleler arası ilişki kurmasını, okul derslerinde iyi

birer kavrayıcı olmaları için gereken üst bilişsel gelişim ve donanımı edinmelerini, eleştirel düşünmelerini sağlar (Cunningham & Stanovich, 2001) (Brown, 1980).

Okumayı seven ya da ilgisini çeken bir kitabı severek okuyan öğrenci bunu alışkanlığa yetişkin insana nazaran daha kolay dönüştürmektedir. Diğer taraftan eğitim ve psikoloji alanında yapılan araştırmalar, okuma becerilerinin birbirine eklenerek ve birbirini güçlendirerek çoklu ilişkiler döngüsü sonucu geliştiğini göstermektedir (Güneş, 2017).

Araştırmamız "Kişilerin geç çocukluk döneminde düzenli kitap okuma ve bu konu hakkındaki nitelikli etkinliklerle meşgul olma deneyimlerinin onların yaşamına kültürel manada ne gibi etkileri olmuştur" sorusuna cevap aramaktadır. Kitap okumayı küçük yaşlarda düzenli bir eylem haline getiren kişilerin ileriki yıllarda bu alışkanlığı sürdürmekte olup olmadığı, okuma deneyiminin kişiyi ne yönde farklılaştırdığı, okuyan kişilerin dünyaya gözlerini açtığı sosyokültürel dünyadan daha farklı bir yöne gidip gitmedikleri, gittilerse bu yönün ne mahiyette olduğu gibi konu başlıkları araştırılmaktadır. Erken yaşta edinilen düzenli ve verimli kitap okuma alışkanlığının kişiye olan katkıları uzun bir zaman perspektifinde ve belirli konu başlıklarıyla incelenmektedir.

İdealist bir ortaokul öğretmeni tarafından kurulan bir okuma grubu sayesinde okuma alışkanlığını erken yaşlarda edinmiş kişilerle yapılan görüşmeler neticesine bu alışkanlığın uzun dönem etkileri, belirli başlıklar çerçevesinde ele alınmıştır. Orta okul yaşamı boyunca okuma grubuna devam eden ve bir kısmı birbirleriyle irtibat halinde olan katılımcılar, bugün yirmili yaşların ortalarındadır. Kariyer ve meslek seçimi başta olmak üzere yaşamsal tercihlerinin bir kısmını gerçekleştirmiş bulunmaktadırlar. Bu nedenle düzenli kitap okuma alışkanlığının onların kültürel çevrelerinde, iş hayatlarında ve diğer yaşamsal alanlarındaki etkileri uzun vadeli olarak incelenmeye çalışılmıştır.

ÇALIŞMA HAKKINDA

Çalışmada bahsi geçen okuma gruplarının düzenleyici öğretmeni Ali Karaçam ile 2002 yılında ben henüz lise öğrencisi iken tanıştık. Kendisi okul bünyesinde kurduğu "Yazarlar Kulübü"nün danışman hocasıyken ben de kulübün en hevesli öğrencisiydim. O dönem Ali Hoca'nın danışmanlığında, kulüpteki arkadaşlarla birlikte yazılar yazıyor, edebi eleştirilerde bulunuyor, kültürel geziler düzenliyor ve "Yedi Ambar" isimli kültür ve sanat dergisini çıkartıyorduk.

Üniversiteye geçtiğimde kitap okumayı merkezine almış ve Ali Karaçam'ın editörü olduğu Kitap Hayattır isimli ulusal dergide okuma tutkusu hakkında hikayeler yazmaya başladım. Ertesi iki sene içerisinde kendisiyle ortak iki çocuk kitabı kaleme aldık. Hala yeni baskılar yapan ve çocuklar tarafından çok sevilen bu kitaplar benim de ileride birçok çocuk kitabı yazmama ve bu alanda tanınmama vesile oldu.

Çalışmamızdaki odak grupta bulunan arkadaşların aksine ben Ali Karaçam ile ortaokul değil lise döneminde bir aradaydım. Okuma gruplarına eğitim hayatımın farklı bir dönemde katılsam da kendimi çalışmanın içerisinden biri olarak görmekteyim. Buna rağmen odak grup ile olan dolaylı yakınlığımın yalnızca avantajlarını araştırma içerisine yansıtmaya çalıştığımı söylemem mümkündür. Araştırmanın hedef kitlesindeki insanlarla benzer tecrübeler yaşamış olmanın verdiği avantajı; soru çeşitliliği, konunun mümkün olduğunca derin işlenebilmesi ve cevapların etkili analizi gibi alanlarda kullanma gayreti içerisinde oldum. Buna mukabil değerli hocamızın ve uygulamalarının her yönüyle, objektif bir şekilde çalışmaya işlenebilmesi için hususi bir gayret içerisinde bulunduğumu dile getirebilirim.

Çalışmanın; sonraki araştırmalara kaynak olmasını, okuma alışkanlığı konusunda etkili ve kalıcı izler bırakmak isteyen öğretmenlere yardım edebilmesini, en önemlisi de okuma kültürüne katkı sağlayabilmesini temenni ederim.

1- ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

1.1 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı çocuk kitapları okuma alışkanlığı edinmenin çocukların eğitim sürecinde ve sonraki yaşamı üzerindeki etkilerini belirli kriterlerle ortaya koymaktır. Erken yaşta edinilen düzenli kitap okuma alışkanlığının ilerleyen yaşamında kişiye neler getireceği kişinin yaşamına ait temel başlıklar altında incelenmiştir.

1.2 Araştırmanın Önemi

Teknolojik gelişmelerin bilgiye ulaşımı kolaylaştırdığı dünyada artık bilgiye erişebilme değil; onu hızlıca anlama, analiz etme ve yorumlama özellikleri ön plana çıkmaktadır. Böylelikle anlama kapasitesi yüksek, kelime hazinesi zengin, hayal güçleri gelişmiş kişilerin yeni dünyada gerekli başarı yetkinliklerine sahip olduğu düşünülmektedir. Bu yetkinlik setlerini kişiye bir arada, kolay bir şekilde düzenli ve etkili kitap okuma eyleminin kazandıracağına dair güçlü görüşler mevcuttur. Okuyan bireylerin daha verimli düşündüğü ve daha etkili konuştuğu gözlemlenmektedir.

Değişen dünya ile paralel olarak farklılaşan sınav sistemleri; okuduğunu anlama, bilgiyi idrak edip yorumlayabilme gibi konular üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu durum beraberinde kitap okumanın akademik başarıda etkisini daha da artırmakta ve gençlerin kitap okuma alışkanlığı edinmesinin önemini pekiştirmektedir.

Araştırmamız erken yaşta edinilen belirli bir disiplin dahilinde, düzenli ve verimli kitap okuma alışkanlığının kişiye olan katkılarını uzun bir zaman perspektifinde incelemektedir. Bu yönüyle çalışma, ilgili konu başlıkları hakkındaki diğer araştırmalardan farklılaşmaktadır çünkü çalışma grubundaki kişiler uzun süre katılım gerçekleştirdikleri okuma grubuna orta okul yıllarında başlamalarına rağmen günümüzde yirmili yaşların ortalarındadır. Yani ilgili dönemin ardından yaklaşık 15 senelik bir yaşanmışlık bulunmaktadır. Hemen her biri meslek sahibi olmuş, kariyer seçimi başta

olmak üzere yaşamsal tercihlerinin bir kısmını yaprak hayatlarında belirli bir oranda yön vermişlerdir. Böylelikle düzenli okuma alışkanlığının akademi başarı, sosyokültürel yaşam düzeyi, kariyer tercihi gibi belli kriterdeki etkilerini bu kişilerin yaşamlarında uzun sayılabilecek bir dönem içerisinde incelemek mümkün hale gelmiştir.

1.3 Araştırma Sorunsalı

Araştırma, kişilerin geç çocukluk döneminde okul dışında veya okulla bağlantılı olarak edindiği kitap okuma alışkanlığının bireyin toplumsallaşma sürecindeki yansımalarını ele almaktadır.

Düzenli kitap okuma ve bu konu hakkındaki nitelikli etkinliklerle meşgul olma deneyimi, kişilerin hayatına kültürel anlamda ne gibi etkiler katmıştır? Kitap okuma alışkanlığını küçük yaşlarda kazanan kişiler, ileriki yıllarda bu alışkanlığı sürdürmekte midirler? Okuma deneyiminin kişiyi ne yönde farklılaştıran bir eylemdir? Erken yaşta edinilen; belirli bir disiplin dahilinde, düzenli ve verimli kitap okuma alışkanlığı kişiyi içinde bulunduğu sosyal tabakadan ve içerisinde doğduğu sosyokültürel dünyadan daha farklı bir yöne götürebilmekte midir?

Çalışma okuma grubu vesilesiyle okuma alışkanlığı edinmenin katkılarını uzun bir zaman perspektifinde ve hem bireysel hem toplumsal hayata dokunan konu başlıklarıyla incelemektedir.

1.4 Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada vaka araştırması yapılmış, niteliksel araştırma yönetimi kullanılmış, veri toplamak içinse mülakat yöntemi tercih edilmiştir.

İnsanı odağına alan sosyal bilimler konularında, incelenen olgular gereği sayısal veriler birçok anlamda yetersiz kalabilmektedir. Değişiklikler rakamsal değerlerle değil, farklı yaklaşımlarla incelenmektedir.

Nitel yaklaşım hedef gruptaki insan duygularına daha iyi odaklanabilmek için uygun ortamı sağlamaktadır. Çalışma grubunda yer alan kişilerin görüşlerini açıklayıcı ve

keşfedici bir yaklaşımla ele alabilmek, insanların yaşamlarındaki kitap serüvenini detaylıca aktarabilmek adına araştırmada nitel yaklaşım kullanılmıştır.

"Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma türüdür" (Yıldırım & Şimşek, 2011).

Çalışmada; araştırmacının ortama dahil olduğu, kişilerle etkileşime geçtiği, uzun vadeli sonuçların araştırıldığı, insan deneyimlerinin bütüncül bir mantıkla ele alındığı nitel araştırma özellikleri kullanılmıştır.

Nitel araştırma yöntemi içerisinde yapılan görüşmelerde farklı söylemleri ve verileri karşılaştırabilmek adına katılımcıların istenilen netlikte cevap veremediği sorularda onlara iletilen sorudaki duruma 1 ile 5 arasında not verebilecekleri söylenmiştir. Verilen notun ardından görüşlerin berraklaştığı ve daha netlik kazandığı böylelikle farklı söylemlerin daha iyi sınıflandırıldığı ve katılımcıların kendilerini sözel olarak daha iyi anlatabildikleri gözlemlenmiştir.

1.5 Evren ve Örneklem

Kitap okuma grupları dünyanın birçok bölgesinde, farklı dil ve kültürler içerisinde, eski zamanlardan beri süregelen önemli uygulamalardır. Bu konuda başarıya ulaşmış birçok örnek saymak mümkündür.

Araştırmamıza konu olan okuma grubu, öğretmen ve araştırmacı yazar Ali Karaçam'ın görev yaptığı özel eğitim kurumunda, öğrencileri ile birlikte başlattığı ve yürüttüğü okul dışı bir kitap okuma hareketidir. İstanbul Bahçelievler'de faaliyet gösteren özel eğitim kurumu, maddi olarak orta ve üzeri geliri olan veli demografisine sahipken genellikle esnaf ve iş adamı olan veliler küçük istisnalar hariç kültür sanat dünyasına özellikle de kitaplara pek yakın bir profil sergilememektedirler. Öğrenciler, genellikle aile ortamında yakın temas halinde olamadıkları kitapların dünyası ile ortaokul dönemindeki okuma grubunda tanışma imkânı bulmuşlardır.

Konu kapsamında orta okul yıllarında okuma gruplarına katılmış on kişi ile görüşülmüştür. 2005-2010 yılları arasında okuma grubuna katılan kişiler bu deneyimi 12-14 yaş arasında edinmişlerdir.

Yedisi erkek, üçü kadından oluşan çalışma grubundaki kişilerin yaşları 20 ile 26 arasında değişmektedir. Üniversite tercihi, meslek seçimi gibi hayatın temel süreçlerinden geçmiş ve belirli bir yaşamsal tecrübeye ulaşmış bu kişilerden 4'ü lisans ve yüksek lisans düzeyinde eğitim hayatına devam ederken 6'sı farklı meslek gruplarında çalışma hayatı içerisinde yer almaktadır.

Araştırma grubu içerisindeki kişiler orta okul dönemlerinde İstanbul ilinin Güngören, Esenler, Zeytinburnu, Bahçelievler, Bakırköy, Fatih ilçelerinde ikamet etmişler, çocukluk ve geç çocukluk dönemlerini bu semtlerde geçirmişlerdir. 6 kişi büyüdüğü evde kitap okuma kültürü bulunmadığı yönünde görüş sunarken 2 kişi bu konuda içerisinde büyüdüğü aileyi ortalama olarak tanımlamış 2 kişi ise kitap kültürünün mevcut olduğu bir aileden geldiğini beyan etmiştir.

Çalışma kapsamında görüşülen kişiler, görüşme sırasına göre aşağıda sıralanmıştır.

	İsim – Soy isim	**Cinsiyet**	**Yaş**	**Meslek**
1	Hüseyin Kılavuz	Erkek	25	Vergi Uzmanı
2	Memnun Özkaya	Erkek	25	İş İnsanı – Avukat
3	Tarık Kuruağaç	Erkek	25	Avukat
4	Recep Hilli	Erkek	21	Eğitimci
5	Mehmet Tankut	Erkek	21	Öğrenci – Uluslararası Ticaret
6	Mustafa Selim	Erkek	21	Öğrenci – Mimarlık
7	Metin Can Han	Erkek	20	Öğrenci - Elektronik Mühendisliği
8	Sevim Gümüş Tok	Kadın	25	Ev Hanımı – Aktivist
9	Zehra Gün	Kadın	26	Öğrenci – Sosyoloji (Yüksek lisans)
10	Melis Örücü	Kadın	26	Bankacı

1.6 Mülakat Süreci ve Veri Toplama Aracı

Çalışmada ucu açık sorulardan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Araştırmanın pandemi döneminde başlaması ve eskiden aynı okulda okuyan çocukların aran geçen yılların ardından birer yetişkin olarak artık farklı ve uzak yerlerde ikamet etmeleri gibi nedenlerle mülakatlar (bir kişi hariç) çevrimiçi ortamda yapılmıştır. Araştırmacıya yakın bir konumda ikamet eden ve yüz yüze görüşmeyi kabul eden bir kişi ile bizzat görüşülmüştür.

Yaklaşık kırk dakika süren görüşmelerde kişilere "Demografik Bilgiler" "Aile Bilgileri" "Okuma Grubu Deneyimleri" ve "Güncel Bilgiler" olarak dört farklı kategoride sorular sorulmuştur.

"Demografik Bilgiler" kategorisinde cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, meslek ve aylık net gelir bilgilerini içeren sorular sorulmuştur. Buradaki amaç kişinin sosyoekonomik ve sosyokültürel durumuna dair genel bilgiler edinmektir.

"Aile Bilgileri" kategorisinde kişiye ebeveynlerinin meslek ve eğitim durumu, kardeş sayıları, büyüdükleri ilçe-semt sorulmuştur. Ayrıca yine bu bölümde muhatabımıza, kendi büyüdüğü evdeki kültürel yaşamı öğrenmeye dair sorular yöneltilmiştir.

"Okuma Grubu Deneyimleri" bölümünde hedef kitlemizdeki insanlara henüz ortaokul öğrencisi iken yoğun bir biçimde yaşamış oldukları okuma grubu tecrübelerine dair sorular sorulmuştur. Soruların bir kısmı bu deneyimlerin kişinin günümüzdeki kültürel yaşamına etkilerini ölçebilme ve ortaya koyabilme amacını gütmektedir.

"Güncel Bilgiler" kısmında ise yetişkin bir birey olarak kişinin bugünkü sosyokültürel yaşamına ayna tutma amaçlanmış, bugünkü resmin içerisinde muhatabımızın geçmiş okuma grubu deneyimlerine dair izler araştırılmıştır.

Bulgular kısmındaki konu başlıklarımızdan biri olan "Aile ile ilişkileri nasıl etkiliyor?" bölümü için araştırma grubumuzdaki kişilerden Hüseyin Kılavuz'un babası Mahmut Yavuz ile de görüşülmüştür.

Görüşmeler sırasında kimse görüntü ve ses kaydı alınmasına izin vermemiştir. Notlar, araştırmacı tarafından görüşme esnasında bilgisayar ortamında yazılarak alınmıştır.

Tamamı neşeli ve dostane bir ortamda geçen görüşmelerde, okuma grubu katılımcılarının ilgili yıllar üzerinde konuşurken; güzel bir hatırayı anımsayan kişilere mahsus müspet ve keyifli bir tavır takındıkları araştırmacı tarafından fark edilmiştir.

Görüşülen kişiler okuma grubuna devam ettikleri dönemi yaşamlarının gelişime en açık yılları olarak tanımlamaktadırlar. Ali Karaçam tarafından yürütülen bu çalışmaların böylesi bir araştırmaya konu olmasına memnun olduklarını dile getirmektedirler.

Katılımcıların araştırma konusuna olan ilgileri benzer seviyededir. Hemen hepsi araştırmacıya ellerinden geldiği kadar yardımcı olmuştur.

Orta okul yıllarında aynı okulda olan ve aynı öğretmenden eğitim alan bu kişiler yaşamın doğal akışı gereği farklı meslek dallarına yönelmiş, karakterlerinin birer yansıması olarak farklı alanlarda gelişim göstermişlerdir. Dolayısıyla farklı iletişim seviyelerine sahip olsalar da 2 katılımcı hariç hepsinde bol kitap okuyanlarda sıklıkla görülen etkili konuşma yeteneği, yüksek iletişim becerisi ve geniş kelime hazinesi yetkinlikleri gözlemlenmiştir.

Araştırma ekseninde incelenen yıllar üzerinden 15 sene geçmesi bazı katılımcıların detayları hatırlamasını güçleştirse de dostane bir sohbet havasında geçen mülakatlarda sohbet ilerledikçe gölgede kalmış bir hazineye sakince el feneri tutulması gibi güzel hatıralar aydınlanmış ve okuma gruplarına dair yaşanmışlıklar görüşülen kişiler tarafından yavaşça hatırlanmıştır.

Görüşülen kişilerin yarısının birbirleri ile ilerleyen yıllara rağmen iletişim halinde olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum okuma gruplarının, kişiler arasındaki arkadaşlığa pozitif etki yaptığı şeklinde yorumlanabilir gibi dursa da bu yönde bir netice çıkarmak her zaman mümkün değildir.

Katılımcılara sorulan temel sorular ek kısmında listelenmiştir. Kişilere farklı sorular da sorulmuştur ancak bu sorular görüşmenin seyrine göre kendiliğinden gelişmiş ve şekillenmiştir.

1.7 Okuma Grupları

Kitap okumayı seven insanların bir araya gelerek oluşturduğu okuma grupları veya başka bir tabiriyle okuma kulüpleri dünyanın farklı yerlerinde, farklı yaş grupları tarafından ilgiyle takip edilen uygulamalardır. Kitap kulüplerinin; kişinin okuma alışkanlığını geliştirmesi, sosyalleşmeye imkân tanıması, okurlara yeni bakış açıları kazandırması, okuma kültürünü artırması ve kitabın onlara sunduğu kazanımları daha iyi anlamalarına imkân tanıması gibi faydaları vardır.

Yetişkinler tarafından oluşturulan kitap kulüplerinde katılımcılar, genellikle aynı kitabı okurlar ve belirli zaman dilimlerinde bir araya gelerek okudukları kitabın ilgili bölümünü kendi aralarında tartışırlar. Tartışma eserin edebi üslubu, olay örgüsü, yazarı, barındırdığı karakterleri, heyecan düzeyi, anlattığı mekanlar gibi konularda gelişebilir.

Okuyucuların kitap hakkındaki bakış açılarını paylaştıkları ve kişisel deneyimlerini sundukları okuma kulüpleri, iki faktör nedeniyle farklı alanlarda büyük kabul görmüştür. Bunlardan biri kişisel, içsel okuma ve diğeri de bunu diğer insanlarla paylaşma olasılığıdır (Álvarez-Álvarez, 2021).

Çocuk ve genç gruplarında ise farklı uygulamalar mevcuttur. Özellikle öğretmenler tarafından okullarda yürütülen sınıf içi grup uygulamaları okumanın teşviki açısından önemlidir. Günümüzde çocuk ve genç okuma gruplarında en çok kullanılan okuma grubu teknikleri aşağıda sıralanmıştır.

Etkileşimli ve Paylaşımlı Okuma Tekniği: Alanyazında "Söyleşimsel Okuma" veya "Paylaşımlı Hikâye Kitabı Okuma" olarak da geçen bu yöntemde öğrencilerin hepsi okuma sürecine dahil olur. Temelde buluş (yeni bir dinleme deneyimi), keşfetme (artan bir uyumla yeniden okuma), bağımsız olma (metin ile ilgili yeniden okuma ve ifade etme etkinliği) olarak üç aşamadan oluşur (Holdaway, 1997). Hem sınıf hem aile içerisinde uygulanabilecek olan bu yöntemde öğretmen etkinlik öncesi öğrenciler ile kitap hakkında sohbet eder, ardından onlardan gelen bilgileri değerlendirir, daha sonra öğrencilerin cevaplarını tekrarlayarak ve ekleme yaparak bilgilerini genişletir. Son olarak da tekrar okuma yaptırır ve metinle ilgili sorular sorar (Karatay, Külah, & Kaya Seda, 2020).

Okuma Çemberi: Çocuklar için geliştirilen önemli okuma alışkanlığı kazandırma etkinliklerden biri de "Edebiyat Halkaları" olarak da bilinen okuma çemberleridir.

Yöntemin amacı okuma alışkanlığını ve okunan metnin öğreniciler tarafından anlaşılmasını yukarılara taşımaktır. Birçok kez denenmiş ve etkililiği kanıtlanmış bir sistem olan okuma çemberi fikri, kitap kulübü uygulamasının temellerine dayanmaktadır. Bu teknik, kitap kulüplerini okul ortamına uyarlamak isteyen öğretmenlerin ürünüdür.

Okuma çemberinde öğrenciler kitaplarını bireysel olarak okumaktadır. Buna rağmen elde edilen kazanımlar başkalarıyla paylaşılmaktadır. Kitabı okuma süreci bittikten sonra öğrenciler 2-6 kişi arasında değişen gruplar haline gelirler. Öğrencilerin küme düzeninde oturmaları, bir işi birlikte başarmak için çalışmaları, yoğun etkileşimde bulunmaları, birlikte ürün ortaya koymaları gibi özellikler, okuma çemberinin iş birliğine dayalı öğretim tekniği olduğunu kanıtlayan uygulamalardan sadece birkaçıdır. Okuma çemberleri bireysel okuma ve iş birliğine dayalı öğretimin birleşmesinden oluşur ve kuramsal açısından yapılandırmacılık ve sosyal kültürel teoriye dayanır (Avcı, Yüksel, & Akıncı, 2010).

Sokrates Yöntemi: Buldurma yöntemi olarak da adlandırılan Sokrates yöntemi, "önceden özenle düzenlenmiş sorularla karşıdakinin zihninde saklı olan doğruları açığa çıkarma, böylelikle ona gerçeği buldurma temeline dayanan yöntemdir (Aydın, 2001) Sokrates yöntemindeki eleştirel düşünme ve sorgulama aşamaları, okuma stratejilerinde olduğu gibi okuma öncesinde, sırasında ve sonrasında da kullanılmaktadır. Dolayısıyla Sokrates yönteminin, okuma eğitimi programına dâhil edilerek öğrencilerin eleştirel düşünme ve okuduğunu anlama becerilerinin gelişiminde etkili olacağı düşünülmektedir (Karatay, Külah, & Kaya Seda, 2020).

Farklı okuma teknikleri ile zenginleştirilmiş okuma grubu deneyimlerinin gerek çocuklar gerekse yetişkinler açısından okumayı sevdirme ve geliştirme sürecinde oldukça önemli olduğu söylenebilir. Okumaya ilgili kişilerin alışkanlıkları gerek sınıf içi gerekse okul dışı etkinliklerle erken yaşta geliştirilebilir.

1.7.1 Araştırmaya Konu Olan Okuma Grubu

Eğitim hayatında öğretmenin rolü yadsınamaz biçimde önemlidir. Öğretmenler kişinin kültürel yaşamında önemli bir yere sahipken kültürümüzde öğretmene verilen önem de bir hayli yüksektir.

Değişen dünya koşullarının pek çok ilişki gibi öğretmen-öğrenci ilişkisini de etkilediği, alışılageldik öğretmen figürünün birçok açıdan değiştiği söylenebilir. Tek taraflı öğretmeyi yürüten, korkulan ve çekinilen öğretmen imajının yerini paylaşımcı, etkileşimli ve farklı uygulamaları benimseyen öğretmen figürüne bıraktığı örnekler görülebilmektedir. Öğrencinin okulu sevmemesi için çokça neden bulabileceği bir dünyada yeni öğretmen figürünün yaşama dokunan farklı alanlarda da eğitim ve öğretimi sürdürmesi, öğrencilerine yeni ufuklar açabilmesi öğrencilerin gelişimi açısından etkili sonuçlar doğurabilmektedir. Bu duruma verilebilecek güzel örneklerden biri de kişinin kültürel altyapısının temel taşlarından olan okuma alışkanlığı ile ilgili yapılan çalışmalardır.

Öğretmen-öğrenci ilişkisi kapsamında, okul yıllarında kurulan kitap temelli grupların okumayı sevdirme açısından erken bir adım attığı söylenebilir. Farklı yerlerde başarılı okuma grubu örneklerine rastlamak mümkündür.

Tarih öğretmeni Ali Karaçam, üniversite yıllarında başladığı okuma etkinliklerine yirmi beş senelik meslek yolculuğunun ilk yıllarından itibaren devam ederek çocuklar için kitap okumayı sevdirme metotları üzerine çalışmalar yürütmüştür. Yoğun emeklerinin neticesinde farklı türdeki eserlerinin yanı sıra çocuklar için okumayı sevdirmeyi konu edinen kitaplar çıkartmıştır.[1] Ali Karaçam ayrıca görev aldığı okullarda okuma ve yazma temalı öğrenci kulüpleri de kurmuş ilaveten bu kulübün öğrencileri ile çeşitli konularda okul dergileri çıkartmıştır.

Çalışmamız Ali Karaçam Bey'in öğrencileri ile birlikte, okul dışında organize ettiği kitap okuma grubunu ve katılımcılarını konu edinmektedir. Araştırmamıza konu olan okuma grubuna öğrenciler 6, 7 ve 8. sınıfta öğrenim gördüğü zaman diliminde katılım göstermişlerdir.

Birçok başarılı okuma grubu içerisinden bu grubun seçilmesi birkaç nedene dayanmaktadır. Öncelikle çalışmanın başında belirtildiği gibi araştırmacının aynı öğretmen ile benzer bir grup çalışması içerisinde yer alması, ortak bir geçmişe sahip olmaları ve birlikte çocuk kitapları yayınlamalarından bahsedilebilir.

İkinci olarak; Ali Karaçam ilgili faaliyetleri bilinçli olarak okul dışarısında tutmuştur. Bunun nedeni gençlerin motivasyonunu yüksek tutmak istemesi ve kitap okuma

[1] Detaylı bilgi için: https://www.kitapyurdu.com/yazar/ali-karacam/15900.html

faaliyetini çocuklardaki ödev-ders algısının dışarısına çıkarmak istemesidir. Çalışmaların bir okul öğretmeni tarafından organize edilmesine rağmen okulun dışarısında tutulması grup faaliyetlerini özelleştirmektedir.

Ali Karaçam'ın diğer öğretmenlerden farklı bir şekilde okuma etkinliklerini ve bu yöndeki tecrübelerini, yayınladığı birçok eserle kitlesel bir seviyede tanıtma imkanına sahip olması bu grubun tercihindeki bir başka etken olmuştur. Yalnızca öğrencileri değil, ülkenin farklı yerlerinden okuma konusunda kendisine danışanlar bulunmaktadır. Hatta bazı kitapları Hindistan, Bosna Hersek gibi ülkelerde yayınlanmıştır.

Şahsı ve uzun süre öncülük ettiği okuma grupları hakkında 21 Aralık 2021 tarihinde kendisi ile bu araştırma için özel olarak gerçekleştirilen söyleşide Ali Karaçam; okuma etkinliklerini tamamen gönüllü olarak yürüttüğünü aktarmıştır. Yoğun emek gerektiren böylesi bir çalışmadaki motivasyon kaynağının üç konu başlığı olduğundan bahsetmiştir ve şunları eklemiştir; *"Birincisi; çocukluğum ve gençliğimin kırsalda geçmesi, kitaplara ulaşamamam. Buna bağlı olarak da kitapların insanı geliştirici özelliğinden uzun süre mahrum kalmış olmamın büyük rolü var. İkincisi; eğitimci olmam. Her öğretmen gibi bildiklerini öğrencilerime aktarma, onları yetiştirme gibi bir gayemin olmasının bendeki "verici" özelliği geliştirdiğini düşünüyorum. Bu duyguyu okul dışına da taşırmayı ilke edinince her çocuk ve genç benim ilgilenebileceğim, birikimlerimi aktarabileceğim duruma geldi. Üçüncüsü ise; savaşsız, kavgasız bir dünya hayali, ne yaptığını bilen bir neslin yetişmesi ideali, beni okumayı sevdirme etkinliklerine itmiştir"* (Karaçam, 2021).

1.7.2 Okuma Grubu ile Tanışma

Okuma grupları hakkında merak edilen konuların başında çocukların ve gençlerin okuma grubu ile nasıl tanıştığı gelmektedir. Özellikle çocuk ve gençlerin yüksek teknoloji ile donatıldığı günümüzde kitap okuma seviyesinin her geçen yıl azaldığı düşünülmekteyken gençleri grup halinde kitap okumaya cezbeden olay, kişi ve düşünceler özellikle merak edilmektedir. Ali Karaçam konu hakkında söyledikleri soruya açıklık getirebilecek niteliktedir.

"Toplumda yazarlara karşı pozitif algı var. Tanıştığım kişiler, benim bu yönümü bildiğinde, onları okumaya ikna etmek daha kolay oluyor. Ziyaretime gelenlerin evimde

zengin bir kütüphane görmeleri işlerimi kolaylaştıran etkenler arasında. Ayrıca sürekli okumam, elimden ve çantamdan kitabın eksik olmaması, insanların dikkatini çekiyor. Sohbet ortamlarındaki ifadelerimden, muhataplarımın çok okuduğumu anlaması hiç zor olmuyor.

"Tabii bunlar belli bir yaşın üzerindekiler için geçerli. Küçük yaş grubunu ikna etmem için öğretmenliğin bana kazandırdığı formasyonu devreye sokuyorum. Aslında şunu da belirtmemde fayda var; kitap okutturmayı dert edinmek, meselenin özü oluyor. Bu dert hiç ummadığım, hiç beklemediğim sonuçlar yaşamamı sağlıyor. Evet, ben bu işin dertlisiyim ve bundan ötesinin izahı gerektirmediği düşüncesindeyim" (Karaçam, 2021).

1.7.3 Öğrencilerin ve Ailelerin Motivasyonu

Öğrencilerin okuma grubu ile ilk temasından sonraki adım bu etkinliklere katılmaları yönündedir. Fakat daha önce bahsedildiği gibi her geçen gün kitap okuma oranının düştüğü günümüzde özellikle ev konforunun dışına çıkarak bir yerde buluşmak ve kitap okumak, motivasyon gerektiren işlerden biridir.

Öğrencilerin isteğini artırıcı nedenlerden biri, kitap okumanın gerekli olduğunu bilmeleridir. İyi şeyler başarmak isteyen, gelecek kaygısı taşıyan, kendilerini yetiştirmeye hevesli öğrenciler; kitap ile ilişkilerini artırmayı arzu etmektedirler.

Öğrencilerin okuma motivasyonlarını artıran önemli bir etken de son yıllarda değişen eğitim sisteminin özellikle de yeni nesil sınav sorularının okuduğunu anlamayı temeline almış olmasıdır. Günümüzde matematik soruları dahi uzun paragraflar halinde verilebilmekte, hemen her ders branşı için hızlı okuyup kavrama yeteneği öne çıkmaktadır.

Ailelerin motivasyonu tahmin edilebileceği üzere çocuklarının geleceğini merkeze alma ve bu konuda onlar için en iyisini isteme güdüsüyle beslenmektedir. Kendilerinin bu konuda iyi birer örnek olamadıklarını düşünmelerine ve hatta kabul etmelerine rağmen çoğu zaman aileler kitap okumak için çocuklarını teşvik etmektedirler. Aile içinde okuma atmosferini çocuklarına yeterince yaşatamadıklarının bilincinde olan aileler kitap okuma grupları için bu eksikliği giderdiklerini düşünmektedirler.

1.7.4 Diğer Öğretmenlerin Görüşleri

Okul dışı okuma gruplarına katılım sürecinde, eğitimci yazar Ali Karaçam'ın insanlar üzerindeki kitap ve okuma temelli algısının büyük payı bulunmaktadır. Konu hakkında kendisinin birkaç çalışma arkadaşı ile görüşülmüştür. Türkçe öğretmeni Metin Gelen'in sözleri kendisinin süreçteki rolünü gözler önüne sermektedir.

"Ali hocam ile 2006 yılından geçtiğimiz seneye kadar tam 15 yıl beraber çalıştık. Birlikte birçok etkinlik ve seminer düzenledik ancak onun yaptıkları kitap sevgisini öğrenciye hissettirmesi açısından çok önemli. Onunla birlikteyken gündem her daim kitap oluyor bu yoğun duygu da mutlaka öğrenciye geçiyor. Onunla birlikte edindikleri kitap okuma alışkanlığını ilerleyen yıllarda devam ettiren birçok öğrenci gördüm, düzenli alışkanlık sahibi oluyorlar. Özellikle ortaokul ve lise döneminde bir öğretmenin çocukları yoğun kitap gündemiyle eğitmesi toplumun geleceğini kurtarmış oluyor."

Ali Karaçam'ın bir başka öğretmen arkadaşı olan Edebiyat Öğretmeni Aslıhan Ertürk'ün sözleri ise konunun daha zengin bir bakış açısı ile ele alınması konusunda önemli.

"Ali Hocam bu konuya yıllarını değil ömrünü vermiş biri. Kendisini sistematik olarak sürekli yenilediğini ve geliştirdiğini söyleyebilirim. Üstelik bu gelişimi yalnızca kendi ekseninde yaşamıyor, gelişime öğrencilerini de dahil ediyor.

En sevdiğim özelliklerinden biri irtibatı hiçbir zaman koparmaması. İlerleyen yıllarda da öğrencilerini hep arayıp soruyor ve onlarla ilgileniyor. Bunu çok yakından biliyorum çünkü iki oğlum da onun öğrencisi oldular. Aradan geçen yıllara rağmen oğullarımla eski öğretmenleri arasında kitap temelli bir iletişim sürekli oldu.

Çocuklarıma okuma ajandası hediye etmişti ve onlardan okumaya başladıkları anlardan itibaren (ki tanıştıklarında 5. sınıfa gidiyordu büyük oğlum) okuduğu her kitabı ajandalarına yazmalarını ve karşılarına da o eserden neler kazandıklarını içerideki önemli cümlelerle birlikte not etmelerini istemişti. İnanır mısınız hala iki oğlum da bu ajandalarını birer okumayı sevdirme hatırası olarak hala saklıyorlar.

Ali Hocamın ne okuduğunu her zaman takip ederim. Meslektaşı olarak bizim gelişim yolumuzda da etkili yönlendirmeleri olurdu. Bana birçok kez ödünç kitap vermiştir ki bu

cömertliği de takdire şayandır. Okuma alışkanlığı konusunda öğrencilerime bir söyleşi tasarladığım zaman aklıma gelen ilk isimdir.

Kendisinin iki çocuğunun derslerine girdim. Babalarının onları kültürel olarak müthiş bir şekilde beslediğini fark ettim çocuklarını tanıdıkça. Şu an ikisinin de üniversitede çok iyi bölümlerde okumasında kitapların etkisinin büyük olduğunu söyleyebilirim öğretmenleri olarak.

Hayatıyla, anılarıyla kitabı ömrüne katmış müstesna insanlardan biridir Ali Karaçam. Kendisini hakkında herkesin benzer duygular beslediğine eminim. Böylesi bir araştırmaya konu olması da söylediklerimizin ve özellikle de onun başarısının bir başka göstergesi bence."

1.7.5 Katılımcıların Nasıl Seçiliyor?

Etkinliklere katılmayı düşünen öğrencilerin herhangi bir değerlendirme veya eleme sürecinden geçip geçmediğini öğrenebilmek, okuma gruplarını daha iyi anlayabilmek adına oldukça önemli. Ali Karaçam, kendisi ile yapılan görüşmede bu konu hakkında şunları söylemiştir.

"İyi ya da kötü, başarılı ya da başarısız, zeki ya da zeki olmayan gibi bir ayrımı yapmak doğru değildir. Ancak her bireyi kendi içinde değerlendirmek gerekir. Bireyin yaşı, cinsiyeti, algılaması, sosyokültürel durumu, idealleri bunların yanında anne-babanın yaklaşımları grupları oluşturmada etkin oluyor. Özellikle grupların homojen olmasının verimliliği artırdığını defalarca test ettim. Buna, özellikle dikkat ediyorum" (Karaçam, 2021).

Buradan katılmak isteyen herkesin okuma gruplarına kabul edildiğini ancak birden çok grup seçeneğine sahip olunduğunda, öğrencilerin Ali Karaçam tarafından kitap okuma ve anlama düzeylerine göre gruplandığını görüyoruz. Aynı yaş grubundaki çocukların okuma düzeylerinde farklılıklar çıktığı, ikinci sınıf öğrencisinin üçüncü sınıflar gibi okuduğu veya bu durumun tam tersinin olduğu kendisi tarafından gözlemlenmiştir. Bu nedenle gruplara önerilen kitaplarda ve uygulanan yöntemlerde farklılıklar oluşabilmektedir.

1.7.6 Okuma Grubundaki Etkinlikler

Çocuk ve gençlere kitap okumayı sevdiren etkinlikler, okuma alışkanlığı edinmek için gerekli motivasyonu sağlamada oldukça önemlidir.

Karatay'a göre her düzeydeki öğretim kurumu için hazırlanan öğretim programlarında ana dil eğitimine ilişkin hedefleri gerçekleştirecek etkinliklerin, öğrencilerin temel dil becerilerini, okuma zevk ve alışkanlıklarını geliştirici, öğrencilerde dil bilinci ve sevgisini uyandırıcı nitelikte olması gerekir (Karatay, 2018). Bu nedenle öğretim programları hazırlanırken öğrencilerin hem bireysel olarak hem de öğretmenleri ve arkadaşlarıyla birlikte kullanacağı yöntem, teknik ve modellere yer verilebilir.

Eğitimci yazar Ali Karaçam işe daha öncesinde mümkün olduğunca homojen olarak belirlenen grupların ihtiyaçları çerçevesinde kitap ve yöntem belirlemekle işe başladığını belirtiyor. *"Özellikle seviyeye uygun kitap ve yöntem belirlemek bu işin püf noktası. Yeni doğan bir bebeğe sebze yediremeyeceğimiz gibi seviyenin üstünde seçilecek kitaplar, okuyucunun kitapların engin dünyasından uzaklaşmasını beraberinde getirecektir"* (Karaçam, 2021).

Kitap okumayı genç yaşta sevdirmek için başarılı bir kitap seçimi yapmak kriterlerden yalnızca biridir. Okumayı sevdirme yönteminin doğru seçilmesi de en az kitap tercihi kadar mühimdir. Örneğin okul öncesi gruplar için masal veya hikâye okunması, resim yorumlatılması önemliyken birinci sınıf öğrencilerinden oluşan okuma gruplarında bu eylemler yerini ince, resimli ve renkli kitapların okunmasına bırakabilmektedir.

Söz konusu okuma gruplarında mümkün olduğunca homojen bir şekilde gruplara dağıtılan öğrencilere yine o gruba göre bir yöntem belirlenmiştir. Genellikle okuma gruplarında çocuklara farklı alanlardan kitap tavsiyesi yapılmakta hatta kitaplar toplu halde satın alınmaktadır. Öğrenciler ile yapılan görüşmelerde yaşlarına uygun, her disipline ait kitaplar okunduğu bilgisine erişilse de Ali Karaçam'ın tarih öğretmeni olması nedeniyle bazen ağırlığın tarih kitaplarına kayabildiği de bildirilmiştir.

Okuma grubuna katılan öğrencilerin okuma alışkanlıkları ile yalnızca yılda birkaç kez yapılan kamp programları döneminde değil tüm yıl boyunca belli aralıklarla ilgilenilmektedir. Öğrencilere, öğretmenleri tarafından yıllık bir okuma çizelgesi

çıkarılmaktadır. Öğrencilerin okuma eğilimlerinin de dikkate alındığı takvimde onlara neredeyse haftada bir kitap hedefi verilmekte ve yıl boyu okunan kitaplar bu çizelgeye işlenmektedir. Tüm grubun bir araya geldiği okuma kamplarında ise yine yoğun bir kitap okuması gerçekleştirilmekte ancak buna ek olarak yıl boyu okunan kitaplar hakkında yarışmalar, analizler, çıkarımlar ve fikir paylaşımları yapılmaktadır. Gerçekleştirilen bu atmosfer beyin fırtınasına zemin oluşturduğu gibi öğretmenin gruptaki öğrencileri daha iyi tanımasını ve elde ettiği bu bilgilerle okuma planlamasını güncellemesine imkân vermektedir. Bu analiz atmosferinin ve yapılan beyin fırtınalarının öğrenciler tarafından uzun yıllar boyunca unutulmadığı ilgili kişiler tarafından özellikle dile getirilmiştir.

1.7.7 Buluşma Yerleri ve Ulaşım

Günümüzde özellikle büyük şehirlerde artan suç olayları güvenlik probleminin her geçen gün büyümesine neden olmuştur. Özellikle kendilerini savunması güç hatta imkansıza yakın olan çocukların güvenliği meselesi ailelerini kaygılandırmaktadır. Böylesi bir ortamda okul dışında yapılacak etkinlikler için velilere güven ortamı sağlanması oldukça önemlidir.

Bahsedilen okuma gruplarında öğretmenin ilgili güven ortamını tahsis edebilmiş olması programların devamlılık şartlarından biridir. Örneklemimizdeki okuma programları bazen halk kütüphanelerinde, bazen ev sahipliği yapmaya gönüllü bir öğrencinin evinde, bazen (şehir dışı programı şeklinde) bir otelde bazen piknik alanlarında, bazen uygun ortamı olan kafelerde bazense bizzat Ali Karaçam'ın evinde gerçekleşmiştir. *"Sabit bir mekânın sıkıcı olduğunu, insanların eylemlerini ve düşüncelerini durağanlaştırdığını düşünüyorum. O yüzden mekân değişikliğinin bana ve katılımcılara iyi geldiğini söylemek isterim. Özellikle açık mekanların daha iyi geldiğine… Hele hele mangal, yüzme gibi faaliyetlerle yapıldığında katılımcıların memnuniyeti çok daha artıyor, mutluluklarını gözlerinden okumak hiç de zor olmuyor"* (Karaçam, 2021).

Okuma programlarına katılan çocukların ulaşımlarının aileleri tarafından sağlandığı aktarılmıştır. "*Çünkü her anne-baba çocuğun kitap okumasını hem de çok okumasını istiyor. Şunu çok kez duydum, 'Hocam biz okuyamadık, bari çocuğumuz okusun!' Bu*

düşünce işlerimizi bir hayli kolaylaştırıyor. Hele hele gönüllü yaptığınız zaman, bu işin kıymetini bilecek insanlar mutlaka oluyor" (Karaçam, 2021).

1.7.8 Okuma Gruplarında Kitap Seçimi

Çocuk kitapları hitap ettiği yaş grubuna göre belirli kategorilere ayrılmalı, her yaş grubuna ait kitaplar konu, metin, çizim, tasarım yönünden itinayla hazırlanmalıdır. Doğru yaş grubuna hitap edebilmesi açısından okul dönemindeki çocuklar için yapılan kitap seçimine yetişkinlere nazaran çok daha fazla dikkat edilmesi gerekebilir.

Okul dönemi çocuklarının kitap seçimi için farklı bakış açıları hakimdir. Bir görüşe göre çocuklar, okumayı istediği kitaplar konusunda tamamen özgür bırakılmalıdır. Kendi beğenilerini oluşturma süreci ancak bu koşulla başarılı bir şekilde ilerleyebilir. Bir diğer fikir ise çocuklara özenle hazırlanmış tam bir program sunulmasını ve hangi aşamada ne okuyacaklarının titizlikle hazırlanmasını savunur.

Okuma grubumuzdaki çocuklara bu iki yöntemden farklı bir yaklaşım uygulanmıştır. Onları çok iyi tanıyan öğretmenleri kişiye özel reçetelerle o öğrenciye uygun olduğunu düşündüğü kitap önerilerinde bulunmuş ancak onları zorlamamıştır. Öğretmen, öğrencisinin gelişim seviyesine uygun olmayan bir kitap tercih ettiğini gördüğü zaman onu uyarmaktadır. *"Çok kez karşılaşıyorum, elindeki kitabın ya seviyesinin altında ya da üstünde… Böyle durumlarda bilgilendirme yaparım, tercihinin yanlış olduğuna dair. İkna olursa ne ala, olmazsa okumasına engel olmam"* (Karaçam, 2021).

Kitap gruplarında başarılı olmuş birçok öğretmen gibi Ali Karaçam da kitap tercih noktasında çocuğu tanımanın önemine dikkat çekiyor. *"Okuma alışkanlığı olmayan ancak okumak isteyenleri önce bir tanırım. İlgi alanını ve seviyesine bakarım. Onun hoşuna gidebilecek kitaplar öneririm. Sevdiği bir alanda okumak onu, kitaplara bağlanmayı kolaylaştırıyor. Sonra ise ona faydalı olabilecek, onu geliştirecek kitapları yavaş yavaş devreye sokarım. Belli bir seviye geldikten sonra ise artık tavsiye listesi hazırlamaya gerek yoktur, çünkü ne okuyacağını artık öğrenmiştir"* (Karaçam, 2021).

Okuma gruplarında genellikle doğu, batı ve Türk klasikleri tavsiye edilmektedir. Bunun haricinde öğrencilerin J. K. Rowking'in kaleme aldığı Harry Potter serisi, Wimpy Kid tarafından yazılan Saftirik serisi gibi dönemin popüler kitapları da tercih ettikleri görülmüştür.

Gruplar için Ali Karaçam tarafından tavsiye edilen kitaplar aşağıda listelenmiştir. Listedeki kitaplardan Robinson Crusoe, 80 Günde Devri Alem, Üç Silahşörler gibi klasik macera kitapları; Nasrettin Hoca gibi klasik yerli güldürüler, Kemalettin Tuğcu, Muzaffer İzgü gibi usta kalemlerin daha çok tercih edildiği bilgisi aktarılmıştır.

	Kitap İsmi	**Yazarı**
1	İnsan Ne ile Yaşar?	Lev Tolstoy
2	Beyaz Diş	Jack London
3	Kuklacı	Kemalettin Tuğcu
4	Yeraltından Notlar	Dostoyevski
5	Dede Korkut Hikayeleri	Anonim
6	Nasreddin Hoca Hikayeleri	Anonim
7	Pinokyo	Carlo Collodi
8	Yalnız Efe	Ömer Seyfettin
9	Yaprak Dökümü	Reşat Nuri Güntekin
10	Satranç	Stefan Zweig
11	Serçe Kuş	Cahit Zarifoğlu
12	Tom Sawyer	Mark Twain
13	Kelile ve Dimne	Beydeba
14	Fatih – Harbiye	Peyami Safa
15	Çocuk Kalbi	Edmondo De Amicis
16	Üç Silahşörler	Alexandre Dumas
17	Sol Ayağım	Christy Brown
18	Sefiller	Victor Hugo
19	Gençlerle Başbaşa	Ali Fuat Başgil
20	Bostan ve Gülistan	Sadi
21	Oliver Twist	Charles Dickens
22	Hayatın İçinden	Cüneyd Suavi
23	Yer Altında Bir Şehir	Kemalettin Tuğcu
24	Fadiş	Gülten Dayıoğlu
25	La Fontaine Masalları	La Fontaine
26	Ekmek Parası	Muzaffer İzgü
27	80 Günde Devri Alem	Jules Verne
28	Toprak Ana	Cengiz Aytmatov
29	Robinson Crusoe	Daniel Defoe
30	Felatun Bey ve Rakım Efendi	Ahmet Mithat Efendi

2- KÜLTÜREL SERMAYE VE OKUMA KÜLTÜRÜ

2.1 Okuma Eylemi

Okuma, bilişsel becerilerin eşgüdümlü kullanımı sonucunda harf ve sembolleri görerek veya dokunarak anlamlandırma eylemidir. Okuyan kişi kendi bilgilerini okuduklarıyla birleştirerek zihninde yeniden yapılandırır. Anlamanın en önemli basamaklarından biri olan okuma; harf bilgisi, kelime bilgisi ve imla gibi dil becerilerinin yanı sıra farkındalık ve motivasyon gibi yön verici çok sayıda bileşeni olan aktif bir süreçtir.

Okuma eğitim, iş ve eğlence amaçlı yapılabilir. Temel eğitimin başında edinilen okuma becerisi zamanla geliştirilir ve kişinin yaşam boyu sürdürdüğü öğrenme kültürünün bir parçası olur. Bilginin aktarılmasında en çok kullanılan yöntemlerin başında yazılı iletişimin geldiğinin kabul edilmesi, okumayı temel gelişim basamaklarından biri haline getirmektedir.

Günümüzde okuma öğretiminin hedefi dil ve iletişim kabiliyetlerini artırma kadar düşünme, anlama, sorgulama ve analiz yapma gibi zihinsel becerilerin de gelişimini kapsayabilmektedir. Okuma insanı içerisinde yer aldığı sosyokültürel yaşamı anlama ve değiştirme yetkinlikleri kazandırma potansiyeline sahiptir. Okuyan kişi karşısına çıkan problemleri farklı açılardan ele alır ve onları daha geniş bir perspektifle inceler.

Bireyi sağlıklı ve gelişmiş bir kişiliğe kavuşturduğu iddia edilen okuma eyleminin aynı zamanda toplumun gelişmesi ve üretmesi için de önemli olduğu söylenmektedir. Kişilerin kendilerine özgü, eleştirel ve hür bir düşünce tarzına sahip olmasının yolunun okumaktan geçtiği belirtilmektedir. Okuma; toplumsal düzenin, demokratik yapının ve uygarlığın temellerini oluşturma potansiyeline sahiptir.

Eğitim ve iş maksadıyla yapılması kadar eğlence için okuma da oldukça yaygındır. Hayal gücünün yardımıyla kişiyi hızla bambaşka yerlere götürebilmesi, bu okuma türünü; lezzetini ancak metinlerden o deneyimi çıkartabilenlerin anlayabileceği özel, rafine bir zevke dönüştürmektedir. Bu zevkin aynı zamanda kitap okuma alışkanlığının temelini oluşturduğu söylenebilir.

2.2 Kültür ve Okuma

Kültür üzerine yapılmış birçok tanım mevcuttur. Her zamanın ve her medeniyetin kendi kültür tanımı bulunmaktadır. Latince kökenli "cultura" sözcüğünden gelen kelime tarımsal temelli olup ekin anlamındadır (Güvenç, 1991).

Kültürün kapsayıcı bir tanımı ise şöyledir. Kültür genel anlamda bilgi demektir. Kültürlü insan, bilgili insandır fakat burada ihtisas bilgisinden ziyade alan-branş dışı bilgi kastedilmektedir. Kültür ilmi anlamda ise uygarlık demektir. Medeniyet yani maddi-manevi yükselme anlamındadır. Kültür beşerî anlamda eğitim demektir. Toplum kültürü, topluma şekil kazandırır. Kültür estetik anlamda güzel sanatlar demektir. İnsanın damgasını taşıyan her türlü eserdir. Biyolojik ve teknolojik anlamda ekme, biçme, üretme, çoğaltma demektir. Kültür bitkileri kendi tabiatıyla üremeyen, insan eliyle çoğaltılan bitkilerdir. Kültür sosyal anlamda değerler demektir. Yani toplumun benimsemiş olduğu din, dil, örf ve âdet gibi manevi değerler ve çoğunlukla yazısız kurallardır. Kısaca "manevi kültür" diye de tanımlanmaktadır. Kültür mesleki anlamda bir mesleğe ait özel bilgi ve kurallardır. Pratik anlamda kültür, kültürel değerlerin kısaltılmış şekli olarak kullanılabilir (Çelikkaya, 1993).

Kitap okuma bir kültür işidir. Modern insanın kültürel dünyasının en önemli unsurlarından biri okumadır. Bir metin üzerinde vakit geçiren okur; geçmiş kazanımlarından sağladığı birikimi, toplumsal kültüre bakışı ile harmanlar ve anlama sürecine geçer. İnsan karşılaştığı dışsallıkları yönetebilme, toplumsal bir varlık haline gelme ve kültürü özümseme için okumalıdır. Çünkü okuma insanı dış dünya ile etkileşim haline olması için teçhizatlandırmaktadır.

İnsan gizemli bir kapıyı aralayarak bilgili ve kültürlü olmanın önemiyle yaşamını anlamlandırabilir. Georg Simmel insan faaliyetine dayalı her türlü olay silsilesini doğal ve nedensel belirlenmiş gelişmeler olarak görmekte ve insanın ancak kendisine dışsal olan bir şeyi kendi gelişimi içine çektiği takdirde kültürün var olabileceğini savunmaktadır. Ona göre kültürlenme, sadece bir varlığın sırf kendi doğası sayesinde ulaşılabilecek morfolojik safhanın ötesine geliştirilmesi değil, bu varlığın özgün bir iç öz

doğrultusunda, kendi anlamının, kendi en derin eğilimlerinin yasasına göre geliştirilmesi, gerçekleştirilmesidir (Simmel, 2009).

2.3 Eğitim Sosyolojisi

Eğitim, önceden belirlenmiş planlar dahilinde insanların davranışlarında belirli gelişmeler sağlama amacıyla hayata geçirilir. Bu yönüyle eğitim sosyolojik bir olgudur. Eğitim sosyolojisi, eğitimi sosyal bir kavram olarak ve bütün bileşenleri ile sosyolojik temelde analiz eder, toplum ile eğitim arasındaki karşılıklı ilişkileri ele alır. Sosyolojinin bir alt dalı olarak nitelendirilen eğitim sosyolojisi ile toplumsal temel içerisinde eğitim süreçleri, eğitim kurumlarının yapıları ve farklı kurumlar ile ilişkilerini incelemek mümkündür.

Eğitim sosyolojisi, bireyin içinde yaşadığı ve okulda geçirdiği toplumsallaşma süreci ile ilgilenir (Tezcan, 1994). Eğitim, reform, sosyal değişme, eğitimin seçme fonksiyonları ve fırsat eşitliği gibi konuları inceleme kapsamına alır (Güler, 1997). Eğitim sosyolojisi, sosyoloji ilminin verilerini eğitim-öğretim etkinliklerine uyarlayarak eğitim kurumlarındaki grup dinamizmini, ilişkileri, etkileşimi, bütünleşme ve çözülmeleri inceleyen bir disiplindir (Celkan, 1981).

Sistematik eğitim sosyolojisinin, Emile Durkheim'ın organik dayanışmanın temeli olarak ahlaki eğitim üzerine çalışmalarıyla ve Max Weber'in bir siyasi kontrol aracı olarak Çin edebiyatçıları üzerine yaptığı çalışmalarla başladığı düşünülmektedir. Bu nedenle kurucusu Emile Durkheim olarak kabul edilen eğitim sosyolojisindeki yaklaşımlar üç başlık altında sınıflandırılabilir: (a) İşlevselci (Durkheim kökenli), (b) Çatışmacı (Marx kökenli- çağdaş versiyonu eleştirel pedagoji akımı), (c) Yorumcu (Weber kökenli- çağdaş yorumlayıcı yaklaşımlar şunlardır: fenomenoloji, sembolik etkileşimcilik, etnometodoloji) (İnal & Kaymak, 2014).

Çoğu medeniyette eğitim kişisel gelişim, akademik başarı ve sosyal yetkinlik olarak görülür. Ancak eğitim üzerine çalışan sosyologlar, eğitim mekanizmalarının toplumda yani gerçekte nasıl işlediğini incelemek için bu varsayımlara eleştirel bir bakış açısı getirir. Örneğin, toplumsal cinsiyet ve sınıf rolleri ekseninde sosyalleşme gibi eğitimin başka hangi sosyal fonksiyonları olabileceğini veya sınıf, ırk hiyerarşilerini yeniden

üretmek gibi çağdaş eğitim kurumlarının başka hangi sosyal sonuçları üretebileceğini düşünürler.

Eğitimdeki sosyal sınıf eşitsizliklerini analiz etmeyi amaçlayan Pierre Bourdieu eğitim sosyolojisini teorileriyle akılda kalıcı bir yer edinmiştir. Nesnel ve öznel arasındaki ikilemi inceleyen Bourdieu, bu bağlamda kuramsal çerçevesinin önemli kavramları olan habitus, alan ve kültürel sermaye kavramlarını inşa etmiştir.

Eğitim sosyolojisindeki yaklaşımlarının bilimsel gelişime büyük katkısı olduğu söylemek mümkündür. Önceki yaklaşımların üzerine kurulan yeni paradigmalar sayesinde birikimli bir ilerleme alanı bulabilen eğitim yaklaşımlarının bu yönüyle gelişimini sürdürebildiği düşünülmektedir.

Öğretmenler ve eğitim kurumları yöneticileri tarafından eğitim sosyolojisi bağlamına uygun yaklaşımların uygulanması önemlidir. Eğitim sosyolojisi derslerinin 1990'lı yıllarda pedagojik formasyon programlarından çıkarılması bu bakımdan akıllarda soru işaretleri bırakmıştır. Toplumdan ve sosyolojik bakış açısından uzak bir eğitim anlayışının istenilen düzeyde tatmin edici sonuçlar doğurması oldukça zor olabilir.

Eğitim sosyolojisinin ele aldığı tüm başlıklar öğretmenlerin eğitim sürecini daha iyi anlamalarına ve eğitimi, içerisinde yaşadıkları toplumun dinamikleri ile birlikte ele almalarına katkı sağlayabilir. Böylelikle eğitim; otomatize edilmiş bir bilgi yükleme faaliyetinden çıkarak sosyal, kültürel farkındalık oluşturma sürecine dönüşebilir hatta bu sayede öğretmenlere öğrencilerin hayatlarına dokunma ve yaşamlarında kalıcı pozitifi etkiler bırakma imkânı sunabilir. Öğrencinin sosyalleşmesini ve toplumsal kültürün ona aktarılmasını amaçlayan öğretmenin içinde olduğu toplumu, kültürel özellikleri ile birlikte tanıması gerekir.

Öğretmenin görev alanı içesindeki coğrafyayı her yönüyle tanıması okuma alışkanlığı edindirebilme gibi eğitimin önemli bir işlevini yerine getirme noktasında fayda sağlayabilir. Öğrencilerinin ailelerini tanıyan, onların yaşam tarzlarına ve değerlerine hâkim olan bir öğretmenin öğrencileri üzerinde kalıcı davranış geliştirebilmesinin daha kolay olması mümkündür. Toplumsal sorunlar üzerine düşünen, çıkarımlar yapan bir eğitimci bu pratiklerini mesleğinin ifasında kullanabilir. Geliştirilebilecek çok yönlü, yansız düşünce ve davranış modeli kitap okuyan bir gençlik oluşturma hedefi açısından fırsat oluşturabilir.

2.4 Kültür Sosyolojisi

İnsan düşünebilen ve varoluşunun bilincinde olan bir varlık olarak, doğayı tanımlama ve bu doğa üzerinde yapay kurgular oluşturma yeteneğine sahiptir (Heidegger, 2009). Doğa üzerinde kontrol sağlayabilen ve onu bilinçli bir şekilde değiştirme yeteneği olan tek canlı insandır. Dünya üzerindeki nesneler ve yaşanmışlıklar toplumsal düzlemde insan kurgularıyla bir araya gelerek kültürel dünyayı meydana getirir.

Tanımlanması en zor kavramlardan olan kültür ele alındığı döneme göre farklı temellerde değerlendirilmiştir. Her dönemin ve neredeyse her medeniyetin kültür anlayışının farklı olması ortak bir kültür tanımını zorlaştırmıştır. Her toplumun kültür kavramı birbirinden farklı bir düşünceyi, ideolojiyi veya olguyu betimleyebilir. Çalışmanın önceki bölümlerinde etraflıca kültür tanımları yapılmıştır.

Kültürün insanın hem ideolojini hem de eylemlerini şekillendirdiği bilinmektedir. Bu nedenle kültür sosyolojik bir olgudur ve buna bağlı olarak kültür ile sosyolojinin birbirinden ayrı düşünülmesi mümkün değildir. Kültür kavramı ancak sosyal bir temelde değerlendirildiği zaman toplumsal bir karşılık bulabilir.

Scheler, sosyolojiyi kendi içinde gerçek ve kültür sosyolojisi olmak üzere ikiye ayırmaktadır fakat bu iki alt disiplin de insan davranışlarına ait bilimlerdir. Ona göre sosyolojideki bu davranışlar eğer üreme, güç ve gıda eğilimleri gösterirse ve aynı zamanda hedefi gerçekliklerin değişimi yönünde ise, gerçek sosyoloji kadrosundadır. Buna karşın özellikle fikri (manevi) hedeflere ağırlık veriyorsa kültür sosyolojisinin içine girer (Mühlmann, 2013).

Weber ve Simmel gibi sosyolojinin kurucuları arasında gösterilen sosyologlar tarafından incelenen kültür kavramının kültür sosyolojisi adı altında sosyolojinin alt disiplini olarak görülmeye başlanması post-modernitenin daha fazla tartışılır olduğu döneme denk gelmektedir (Çağırkan, 2017).

George Simmel'e göre kültür "tarihin akışı içinde nesnelleştirilmiş dış biçimlerin aracılığıyla bireylerin yetiştirilmesi" anlamına gelir (Simmel, 2009).

Pierre Bourdieu'nun kültür sosyolojisi ""kültürel olanla bağlantılı ama kültürel olana indirgenemeyen kategoriler olarak toplumsal ve ekonomik olanın açık bir şekilde tanınmasını" kapsar (Rojek & Turner, 2000).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısına doğru Alman ekolü bilimsel yaklaşımının sosyal bilimler konularına önem vermesi ve geniş kitlelere ulaşabilen iletişim araçlarının gelişmesiyle kültür kavramı antropolojiye bağlı kalmaktan çıkmış, başlı başına bir kültürel çalışmalar ekolü oluşmuştur.

Kültür sosyolojisi kültürün birikimli, kapsayıcı yanlarını sosyoloji disiplinleri içerisinde harmanlayabilir ve olguları çok boyutlu, bütüncül değerlendirmelere kapı aralayabilir. Sosyolojik bakış açısı kültürün, toplumsal kurumları anlamaya yönelik açıklamalar sunmasını sağlayabilir.

2.5 Okuma Sosyolojisi

Okumak yalnız ve sessiz bir deneyimdir. Kişilerin bu konu hakkındaki deneyimlerini taşıyan sözleri dışında nesneleştirmeye pek imkân vermeyen okuma eylemi bu yönüyle karanlık bir oda sayılabilir.

Bununla birlikte, okumanın tarihi ve sosyolojisi, kitabın ve matbaanın tarihiyle sıkıca bağlantılı olarak ve diğer sanatların kabulüne ve ortamlara ilişkin incelemelere paralel şekilde gelişmiş ve nicel yöntemlerden niceliksel yaklaşımlara kaymıştır. (Sapiro, 2019)

Okuma sosyolojisi, okumanın sosyolojik bir olgu olarak irdelenmesi; bir başka deyişle sosyolojik kuram, etken ve nedenler temelinde incelenerek çözümlemesidir. (Thomas, 1993) Burada okuma eylemi teknik boyutunun dışında kültürel ve tarihi perspektif içerisinde ele alınır.

Sosyologlar okumayı daha çok toplumsal yapının bir ürünü ya da girdisi olarak incelemişler ve bireyin okumasındaki kültürel, politik, dini yapının önemine değinmişlerdir. Okumaya ilişkin araştırmalar kültürel sermayenin, yaşın, cinsiyetin tercih edilen kitap türüne etkisini incelemekte ve ortaya koymaktadır.

Spencer Richards'a göre toplumların okuma alışkanlığı ile ilgili pek çok soruya, okumanın o topluma ilişkin tarihsel kökleri üzerine yapılacak araştırmalarla yanıt bulunabilir (Richards, 1992).

Okuma fiili insanlık tarihinde farklı coğrafyalarında farklı değerlendirmelerle karşılaşmıştır. Bunun bir sonucu olarak kitaba ve okumaya atfedilen değer çok farklı boyutlardadır ve bu farklılık toplumların bugünleri kadar geçmişlerinden de izler taşımaktadır.

Okuma sosyolojisinde toplumun okuma fiiline ve okuyan kişinin konumuna karşı tutumu önemli yer tutar. Toplumun okuma dinamikleri bu şekilde sosyolojik bir düzlemde incelenebilir. Ayrıca okumanın bizzat toplumsal yapı ve toplumsal değişimdeki rolü önemli tartışma alanlarıdır. Söz konusu sorunların sosyolojik izahı, okumanın sosyolojisini kurmaktan geçmektedir. Okumanın sosyolojisi, tüm türleri, anlamları ve evrenleri ile okumanın toplumsal hayattaki yerini tespit etmeye çalışmaktadır (Alver, 2007).

19. yüzyıldan sonra okuma yazma oranındaki artışın kitap okuma oranlarına yansıdığı görüşü hakimdir. Teknoloji ile birlikte emek yoğun işlerin bir kısmının yerini makine veya masa başı işlere bırakması da insanların okuma için ayırdığı vakti artırdığı düşünülmektedir. Kitlesel iletişim araçlarındaki gelişimin de bu konudaki katkısının büyük olduğu söylenebilir.

Okuyucu nezdinde en büyük kabul gören türün roman olduğu ifade edilmektedir. Son birkaç yüzyılda en çok satan eserlerin hatta gelmiş geçmiş büyük satış rakamına sahip olduğu düşünülen kitapların genellikle kurgusal edebi metinler olması insanların hikâye anlatıcılarına olan ilgisiyle ilintilidir. Hikâye ve romanlar çoğu zaman geniş kitleler tarafından kabul görmüştür.

Okuma tercihlerinin sosyal tabalara göre farklılık gösterdiği de önemli bir gerçektir. Örneğin 18. yüzyıl soylularının ve büyük burjuvalarının kütüphanelerinde klasiklerin yerini romanların, seyahat kitaplarının ve doğa tarihi eserlerinin aldığı tespit edilmiştir. Daha mütevazi halk kitlelerinde ise bu tercihler aşk romanları üzerine yoğunlaşmıştır (Sapiro, 2019).

20. yüzyılın temel düşünce geleneklerinden birini temsil eden Frankfurt Okulu'nın kültürel bağlamdaki kitap tercihlerine ilişkin görüşleri ise oldukça farklıdır. Kapitalist

sistemin insanları tüketim toplumuna dönüştürdüğünü düşünen Frankfurt okulu düşünürleri; çokça satılan ve piyasaya hâkim olan kültürel ürünleri, kitleleri kandırma yollarından biri, halkın yeni bir "afyon"u olarak görmüşlerdir. Bu düşüncenin bir ürünü olan kültür endüstrisi kavramı okuyucu görüşlerinin kapitalistler tarafından şiddetle manipüle edildiğini savunmuşlardır.

Adorno'ya göre kültür endüstrisi, yöneldiği milyonların bilinç ya da bilinçsizlik düzeyi üzerinde yadsınamaz bir biçimde spekülasyon yaparken, kitleler birincil değil ikincildirler, hesaplanmıştırlar; mekanizmanın eklentileridirler. Müşteri, kültür endüstrisinin inandırmak istediği gibi, kral değildir; kültür endüstrisinin öznesi değil, nesnesidir. Kendini kültür endüstrisine uydurmuş olan 'kitle iletişim araçları' terimi, daha en baştan vurguyu zararsız olana kaydırmaktadır (Adorno, 2011).

İnsanlığın içinde bulunduğu teknolojik gelişim sürecinin okuma eylemini de dönüştüreceği düşünülmektedir. Gelecekteki okuma pratikleri ve deneyimlerinin okuma sosyolojisi tarafından etkileşimli bir şekilde inceleneceği önemli bir gerçektir.

2.6 Düşünmek İçin Okumak

İnsan, sahip olduğu bilinç ile dünyadaki diğer canlılardan ayrılmış; biyolojik anlamda besin zincirinin orta kısımlarında yer almasına rağmen yer yer doğayı ve diğer canlıları tahakkümü altına alabilen bir konuma gelmiştir.

İnsandaki bilinçli düşünceyi sağladığı bilinen beynin ön (frontal) lobu (Beyin, 2020) diğer hayvanlara nazaran insan türünde çok daha gelişmiş durumdadır. Kişiliğin, problem çözme yeteneğinin, hafızanın, lisan bilgisinin ve karar verme yetisinin komuta edildiği bu kısım hakkındaki keşifler istenilen seviyede değilse de ön lobun düşünce altyapımızı oluşturduğu gerçeği önemlidir.

Çok iyi biliyoruz ki insan düşünen bir varlıktır ve onu insan yapan değerlerler bütünü ancak düşünceyle, düşünme pratikler ile devam eder ve gelişir. Ünlü Alman filozof Arthur Schopenhauer düşünceyi insanın merkezine koyar ve entelektüel manada yapılacak tüm hareketlerin düşünce boyutunu besleyen mahiyette olması gerektiğini öne sürer (Schopenhauer, 2005).

Düşünceyi geliştiren en önemli pratik ise okumaktır. Dolayısıyla okumak düşünceyi besleyen araçlardan biri olarak kabul edilmektedir. Daha etkili düşünmemiz için en iyi araçlardan biri olarak kabul edilmesine karşın okumayı amaç haline getirmek yanlış olabilir. Çünkü insan okuyarak başkalarının düşüncelerini tekrar eder.

"Okurken bir başka kimse bizim için düşünür. Biz sadece onun zihin sürecini takip etmekle yetiniriz. Nasıl ki yazmayı öğrenen talebe öğretmen tarafından kalemle çizilmiş çizgileri takip eder; okurken de tıpkı bunun gibidir. Düşünme işinin büyük bölümü zaten bizim için bitirilmiştir. Okurken zihnimiz başka birinin düşüncelerinin oyun alanından başka bir şey değildir" (Schopenhauer, 2005).

Kitap okuma gelişim yolunda güzel bir pratik olsa da nihai amaç haline gelmesi pek tercih edilmemektedir. Asıl amacın özgün düşünceler üretebilme ve yeni fikirler geliştirebilme olması düşünürler tarafından öne sürülmüştür. Okumaya bu çerçeveden bakmak ve yaşamdaki konumlandırmasını bu gerçeğe göre yapmak gerçeğe en uygun tercih olabilir.

Çocuklar için kitap okuma etkinlikleri de bu doğrultuda olduğu müddetçe daha faydalı sonuçlar doğurabilir. Edinilecek alışkanlıkların yaşam boyu sürebileceği yaşlarda okumayı hayatın içerisinde doğru konumlayabilmek kalıcı bir fikir atmosferini doğurabilir, düşünen bireylerin yetişmesine katkı sağlayabilir.

2.7 Kültürel Sermaye

Okuma alışkanlıklarının sosyolojik temelde incelenmesine imkân veren en büyük analizlerden biri Pierre Bourdieu'nün geliştirdiği kültürel sermaye kavramıdır.

Yirminci yüzyılın en büyük araştırmacılarından olan Pierre Bourdieu, kabul gören genellemeleri sorgulaması ve karşıt olguları birleştirme, aşma çabası ile öne çıkmaktadır. Sosyolojiyi belli konu kalıpları ile işlemek yerine bütünsel bir bakışla tüm konuları tek potada eritmesiyle tanınmaktadır. Kültürel sermaye olgusunun daha iyi anlaşılması adına Bourdieu'ya ait habitus, sermaye ve alan kavramlarını mercek altına almak faydalı olacaktır.

2.7.1 Habitus

Pierre Bourdieu kendi kuramının temelini habitus kavramıyla oluşturmuştur. Habitus kavramı, insanların belirli kültürler veya alt kültür içerisinde yaşamaları sonucunda zihinlerinde sahip oldukları temel bilgi stokunu anlatır. Bu yüzden işçi sınıfı kökenli biri kendi davranışı içinde bu çevrenin etkisini taşıyacaktır (örneğin, evliliğe karşı tutumuna göre, vb.) (Palabıyık, 2011).

Toplumsal yapıda belirleyici öğe olan habitus, grup ve sınıf yapılanmasında kişiye bir dizi kimlik yükleyebilir. Böylece birey, sosyal bir takımın veya grubun üyesi olarak belli tutum ve davranış kalıplarının içerisine girebilir. Kişi geçmiş tecrübeleriyle oluşturduğu davranış stratejisi ile düşünce ve eylemlerine belli bir çizgi kazandırabilir.

Habitus, çevremizden görerek gayriihtiyari içselleştirdiğimiz her türlü fiildir. Aile yapısı, okul kuralları, öğretmen tutumları, aile, akraba ve arkadaşlar bütünüyle habitusun öğeleridir ve kişiyi şekillendirir.

2.7.2 Alan

Bourdieu'nun sosyolojik araştırma nesnelerinin kavramsallaşmasına yardım eden alan kavramı onun en meşhur tanımlamaları arasında gelmektedir.

Sermaye ve habitusun bir uzantısı olarak görülebilecek alan; alanların işleyişinde her birinin kendi mantığı yani, bir bakımdan sosyolojik belirleyicilik anlamına gelen oyunun kuralları önemli olmaktadır (Kaplan & Yardımcıoğlu, 2020).

Yaşam içerisindeki alanları rekabet ile dönüşür ve farklılaşır. Farklı alanlar stratejik düşünceler üreterek güç ve mücadele atmosferi oluşturmamıza sebebiyet verir. Her alanın kendi iç mantığı ve değer yargıları bulunur. Her alanın işleyişinde sosyolojik kavramlarla ilişkilendirilen "oyunun kuralları" ifadesinden söz etmek mümkündür. Örnek vermek gerekirse futbol oynarken o oyunun disiplini ve kuralları içerisinde bir mücadele atmosferi oluşur. Oyunu birden golfe çevirdiğimiz zaman katılımcılar değişen kurallara göre yeni stratejiler geliştirir. Değişen her alan kendi mücadele ortamını oluştur ve yaşamdaki ilerleme şeklimiz, kurduğumuz strateji ile doğru orantılıdır.

Her alanın kendine has içsel işleyişi, peşinde koşulan özgür sermayesi ve bu sermayenin türüne-hacmine ve de alanda nasıl oynanacağına dair, hissedişe (habitusa) göre oluşan konumların hiyerarşik bir yapısı vardır (Palabıyık, 2011).

2.7.3 Sermaye Kavramı ve Türleri

Bourdieu sermaye konusu üzerine çalışmalar yapmış olup sermayeye belli sınıflamalar içerisinde tanımlamalar getirmiştir. Marx sosyolojisinin esas kavramlarından biri olan sermaye, Bourdieu'de tamamen form değiştirmiş ve "sosyal" olan bir tanıma büründürülmüştür. Bourdieu için sosyal sermaye, kişinin bir toplumsal alana katılımını ve katılımından sonra bu alan içerisinde rekabetin getirdiği özel kazançlara ulaşmayı mümkün kılan bir kaynaktır (Palabıyık, 2011).

Bourdieu kültürel sermaye, sosyal sermaye, simgesel sermaye ve ekonomik sermaye olmak üzere 4 çeşit sermaye tanımı yapmaktadır.

Sosyal sermaye kavramı modern toplum bireyselleşmesinin sonucu olan zayıf sosyal bağlar, eksik güven duygusu ve azalan toplumsal ilişkiler gibi toplumsal yapıyı kötü yönde etkileyen konu başlıklarına karşılık sosyal bilimler temelli çözüm önerisi olarak üretilmiştir. Bir başka deyişle sosyal sermaye, toplumsal alan içindeki rekabet ortamımızdır.

Ekonomik sermaye ise sahip olduğumuz para ve maddi değerlerimiz üzerinden oluşur. Bu sermaye türü Marx'ın literatüründe geçen sermaye kavramına kısmen benzer yani sahip olunan sermaye ve onun beraberinde getirdiği faydacı durum söz konusudur. Bourdieu farklı olarak ekonomik sermayeyi kendi üslubu ile bütünsel bir açıdan ele almış ve onun diğer sermaye türlerinden bağımsız değerlendirilemeyeceğini savunmuştur.

Simgesel sermaye kavramı Bourdieu tarafından sermayenin çeşitlerine yönelik olarak yaptığı analitik ayrım doğrultusunda kullanmıştır. Simgesel sermaye ekonomik dünyanın dışında kalan ve simgesel düzeyde işleyen alanları çözümlemek amacıyla kullanılan bir sermaye türüdür. Simgesel sermaye ile üretimin, pazarın, metaların, egemenliğin, iktidarın ve bunlara bağlı olarak meydana gelen şiddetin simgesel olduğu toplumsal yaşamın bu soyut, simgesel boyutunda, simgesel düzeyde işleyen mekanizmaların

işleyişlerini ortaya koyma amacı gütmek amacı taşımaktadır (Kaplan & Yardımcıoğlu, 2020).

2.7.4 Kültürel Sermaye

Bourdieu düşüncesinde kişilerin konumları iki farklılaştırma ilkesine dayanmaktadır. Bu farklılaştırma ilkeleri ekonomik sermaye ve kültürel sermayedir. Kişiler sahip oldukları konumlarını ekonomik sermaye ve kültürel sermayelerinin ağırlığına göre almaktadırlar (Bourdieu, 1995).

Bourdieu'ye göre okul değerlendirmeleri tarafsız gibi görünür fakat bu değerlendirmeler, sosyokültürel becerileri doğal yeteneğe bağlı eşitsizliklerin sonucuymuş gibi gösteren statü kazanma hiyerarşilerine dönüştürür ve aslında eğitimsel eşitsizliği meşru kılar (Palabıyık, 2011). Bir başka deyişle eğitim sistemi bireyler arasındaki eşitsizliği azaltan bir kurum olmaktan çok bu eşitsizlikleri meşru hale getirmeye yaramaktadır. Okul, okuma ve belli pratikleri üst sınıfa ait gösterir ve böylelikle çocuğu ayrıcalıklı bir hale getirir. Eğitim sistemi toplumsal farklılıkları doğallığa dayandırır ve akademik farklılıklara dönüştürür. Ardından liyakat etiketi vurduğu bu farklılıkların toplumsal statüye dönüşmesini kolaylaştırır. Sosyal sınıflar kültürel değerlerini eğitim kurumları aracılığıyla küçük yaşlardan itibaren çocuklara aktarır. Eğitim kurumları toplumun tabakalaşmış yapısının devamlılığını sağlar. Bu durum kuşaktan kuşağa aktarılarak sınıfların yeniden üretilmesine katkıda bulunur. Sınıfların yerini koruma ve kendi deyimleriyle yukarı çıkma çabaları nesiller boyu sürerken nadir yaşanan geçişler hariç toplumsal tabakadaki insanlar kendi konumlarında kalırlar.

Bourdieu sermaye kavramını ekonomik kalıpların ötesinde tanımlar ve kültürel sermayeden bahseder. Ona göre kültürel sermaye çoğu zaman ekonomik sermayeye dönüştürülebilir fakat diğer zamanlarda ona karşı cephe alabilir.

Kültürel sermaye, kendisine sahip olanlara belirli avantajlar sağlayan kültürel bilgi kümeleri ve son kertede akademik niteliklere tekabül eden kurumsallaşmış yatkınlıklar ve yeterlilikler olarak tanımlanabilir (Lareau & Weininger, 2003).

Kültürel sermaye birçok açıdan düşünülmesi gereken bir kavramdır. Genel olarak eğitim yoluyla elde edilmiş her şey olarak nitelendirilse de aslında o, habitus içerisinde yer alan psikolojik, politik, dini birçok olgudan etkilenmektedir.

Kültürel sermaye, toplum içerisinde itibar gören değerler hakkında bilgi sahibi olmaktır. Örneğin okul bitirmenin simgesi olan diploma, kültürel sermaye için önemlidir. İyi eğitim imkanıyla donanan orta sınıf bir ailenin çocuğunun aynı imkanları bulamamış işçi ailesi çocuğundan yüksek okul başarısı göstermesi kültürel sermayenin bir sonucudur. Öte yandan beklenenin ötesinde okul derecesine sahip göçmen bir çocuğun bu başarısının arkasında çoğu zaman tahsilli bir akraba gibi aileye yakın birinin çıkması yine kültürel sermaye ile ilgilidir. Neredeyse herkesin okula gitmesine rağmen hiçbir çocuk eğitimle ve bilgiyle aynı düzeyde ilişkiye girmez. Kültürel sermeye bu durumu belirleyen en önemli bileşenlerden biridir ve yaşamının ilk yıllarında aldığı eğitim kişinin hayatını önemli ölçüde etkilemektedir.

Kültürel sermayenin ekonomik sermaye ile benzeştiği noktalar olduğu gibi sermayenin bu iki türünün birbirinden ayrıldığı yerler de vardır. Aktarım sürecinin toplumsal yeniden üretim mekanizması olarak aile içerisinde olması iki sermaye türü arasındaki temel benzerliklere örnek gösterilebilir. Diğer taraftan ekonomik sermayenin aktarılması anlık bir şekilde ilerleyebilirken kültürel sermayenin edinilmesi uzun aşamalar gerektirir.

Bourdieu ekonomik sermayeye nazaran kültürel sermayenin aktarımının geriye dönüşü olmayan ve nispeten kalıcı bir süreç olduğunu söyler (Goldthorpe, 2007).

Bourdieu kültürel sermayenin 3 farklı şekilde bulunduğunu ifade etmektedir. Bunlardan birincisi cisimleşmiş hal olan beden ve zihnin uzun süreli yatkınlıkları şeklinde ifadesidir. Kültürel sermayenin ikinci bir ifade yolu kitap, sözlük, makine ve enstrüman şeklinde kültürel emtia şeklinde ifadesidir. Üçüncü bir ifade şekli ise kurumsallaşmış biçimde eğitim vasıfları örneğinde görüleceği üzere güvenceye alındığı öngörülen kültürel sermayenin içeriğiyle aynı nitelikler verdiği için ayrılması gerektiği düşünülmektedir (Bourdeiu, 2010).

3- OKUMA ALIŞKANLIĞI

3.1 Okuma Alışkanlığı ve Gelişimi

Okuma alışkanlığı üzerine farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Bireyin okumayı bir zevk kaynağı olarak algılaması sonucu okuma eylemini sürekli, düzenli ve eleştirel şekilde sürdürmesi (Yılmaz, 2004) gibi genel tanımlara ek olarak temel okuma becerisini izleyen bir süreçte çocuğun okuma eylemine şartlandırılması ve güdülenmesine bağlı olarak bu eylemin alışkanlığa dönüşmesi (Özbay, Anlama Teknikleri 1 Okuma Eğitimi, 2009) şeklinde konuyu çocuk eğitimi perspektifinde ele alan tanımlar mevcuttur.

Okuma alışkanlığı, okumayı öğrenen bireyin sonrasında bu eylemi sürekli ve düzenli yapmasını sağlayan önemli bir yetkinliktir. Bireyin okuma eylemini belli aralıklarla yapması, yaşamında bir ihtiyaç olarak hissetmesi, zamanla bir okuma ilgisi, tercihleri ve beğenisinin oluşması, onun okuma alışkanlığı kazandığını gösterir. (Karatay & Dilekçi, 2020) Okuma alışkanlığı sayesinde kişi okuduğunu anlama, elindekileri analiz etme ve karşılaştığı bilgiyi eleştirme becerisi kazanır.

Hayata dair birçok davranış gibi okuma alışkanlığı da erken yaşlarda edinildiğinde yaşam kültürüne dönüşür. Bu bakımdan okuma alışkanlığının kazanımı, temel eğitimin ana başlıklarından biri olmalıdır çünkü okuma alışkanlığı sayesinde öğrenci; bilişsel açıdan anlama, analiz etme ve eleştirme becerileri kazanır. Bunların yanında okuma alışkanlığının öğrenciye duyuşsal açıdan başkalarının duygularını anlama, ikilemli olay ve durumlar karşısında doğru davranış ve tercihte bulunma; duyuşsal olarak sosyal hayat için gerekli iletişim becerilerini geliştirme gibi katkıları vardır (Karatay, 2014).

Okuma alışkanlığının oturması için bireyin okuma eyleminden yarar gördüğünü anlaması gerekir. Okuma eylemini sürekli kılma ve onu yaşam boyu süren, düzenli bir davranışa dönüştürme bu farkındalık ile mümkün olabilir.

Kitap okuma iç ve dış etmenlerin zoruyla yapıldığında zevkli ve verimli bir faaliyet olmaktan çıkar. Birinin baskısıyla veya toplumsal normlara uyma gayesiyle kitap okuma düşüncesi sürdürülebilir olmamakla birlikte düşünme fonksiyonunu harekete geçirememesi yönüyle de yukarıda bahsedilen faydalarından mahrum kalacaktır. Önemli olan kitap okumanın içten bir motivasyonla sağlanması, keyif alarak sürdürülmesidir. Bu

nedenle kitap okumanın alışkanlık haline getirilmesi için özellikle karakterin şekillendiği çocukluk, geç çocukluk ve ilk gençlik çağlarında bu alışkanlığın kazanılması adına uzman bilgisi ile derlenmiş ve iyi organize edilmiş etkinliklere sıkça yer verilmesi faydalı olabilir.

Okuma alışkanlığının erken yaşta kazanılmasında rol oynayan farklı etkenler bulunmaktadır. Tahmin edileceği gibi buradaki öncelikli rolü aile üstlenmektedir. Kişinin ilk yuvası olan aile kurumu, çocuğa dair her şeyde olduğu gibi okuma kültüründe de öncelikli konumdadır. Çocuk, okumanın bir yaşam biçimi olması gerektiğinin önemini bizzat anne ve babadan görmelidir. Ebeveynin bu hususstaki yapıcı tavsiyeleri tek başına yeterli değildir. Aile içerisinde kitabın öneminin çocuk tarafından bizzat deneyimlenmesi faydalı olacaktır. Bu duruma evde oluşturulan okuma kültürü, kendisine erken yaşta kitap alınması, okudukları ile ilgilenilmesi ve ailedekilerin de iyi birer okuyucu olması şeklinde örnekler verilebilir.

Çocuğun içerisinde büyüdüğü toplumda, kitap okuma alışkanlığını öğrenebileceği diğer önemli aktörler okul ve öğretmenidir. Kitap okuma alışkanlığı mutlaka temel eğitimin bir parçası haline gelmelidir. Kitap okumanın, öğrenim sürecinin bir parçası olduğu ve yaşam boyu süreceği öğretmenler tarafından özellikle vurgulanmalıdır. Okuma alışkanlığı kazanmayanların öğrenimlerinin yarım kalacağı anlayışı öğrencinin zihninde yer etmelidir (Tanju, 2010).

Çocuk ve gençlerin kültürel dünyalarını inşa etmeleri, ana dillerini etkin bir şekilde öğrenmeleri ve psikolojik gelişimlerini tamamlamaları açısından büyük önem taşıyan kitap okuma alışkanlığının toplumun her kesimi tarafından kabul görmesinin gelecek günlerin inşası açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

3.2 Küresel Okuma-Yazma Oranları

Global English Editing'in derlediği bilgiler okuma alışkanlıklarına ışık tutması açısından önemli veriler içermektedir. Araştırmaya göre küresel okuryazarlık oranı 2021 yılı itibariye ortalama %86 gibi yüksek orana çıkmıştır. Okuryazarlık oranının en yüksek olduğu bölge %95,7 ile Doğa Asya olurken en düşük coğrafya %65,47 ile Sahra altı Afrika'sı olarak belirtilmiştir. Ayrıca Lüksemburg, Andorra ve Norveç gibi ülkeler, %100 okuryazarlık oranı ile dikkat çekmektedir. Afrika'da ise her üç yetişkinden biri okuma yazma bilmediği gibi bu coğrafyadaki 15-24 yaş arasında 48 milyon insan okuma yazmadan mahrumdur (Cabrera, 2021).

Okuma yazma bilme ile okuma kültürüne sahip olma apaçık faklı şeylerdir. Buna rağmen okuma kültürünün öncelikli şartının da bireyin okuma yazma yetkinliğini kazanması olduğu önemli bir geçektir. Okuma yazma oranının az olduğu yerlerde okuma alışkanlığının ve okuma kültürünün yerleştirilmesi oldukça zor gözükmektedir. Kültürel gelişme ve kalkınma planları bu gerçek bağlamında düşünülmeli, uzmanlar tarafından planlanan programlarda coğrafi gerçekler gözardı edilmemelidir.

3.3 Nesiller Ekseninde Okuma Alışkanlıkları

İlk gününden itibaren türdeşleri ile etkileşim halinde olan insanoğlu bu sayede davranış ve tepkilerini şekillendirebilmiş, belli olaylar karşısında belli tutumlar geliştirmiştir.

Benzer yıllarda yaşayan insanlarda, davranışlarını etkileyen olaylar ile biyolojik faktörler gibi etmenlerden dolayı benzer özellikler ve olaylara gösterilen tepkilerde benzerlikler ortaya çıkmıştır (Taş & Kaçar, 2019).

Olaylara verilen benzer tepkiler kuşak kavramını oluşturmuş ve ekonomiden sosyolojiye, pazarlamadan edebiyata kadar birçok alanda nesiller-kuşaklar üzerinden araştırmalar yapılmıştır.

Nesillere göre kitap okuma alışkanlıklarına dair araştırma, belli bir tarihsel dönemi kapsayan çalışmamız ekseninde önemli çıktılar barındırabilmektedir. Global English Editing'in araştırmasına göre genç nesillerin okuma ile olan ilişkisinin tahmin edilenden

daha kuvvetli olduğu gözlemlenmiştir. Bu sonucun çıkmasında son yıllardaki kitap odaklı okul programlarının büyük etkisi olduğunu düşünülmektedir.

Uluslararası literatürde "Sessiz Nesil" olarak isimlendirilen 1928-1945 arası doğanların ve İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasındaki nüfus patlamasından ötürü "Baby Boomers" yani "Bebek Patlaması" olarak da tanımlanan 1946-1964 yılları arasında doğmuş kuşağın, klasik okuma alışkanlıklarını günümüzde de sürdürdüğü görülmektedir. Bu kuşağın mensupları en çok satan eserleri ve dünya klasiklerini ağırlıkla tercih etmektedirler. Yeniliğe kısmen açık olabilen bu kuşağın insanları olası bir sürpriz duruma karşı bilinen ve kendini daha önceden ispatlamış kitapları seçmektedir.

1965 ve 1980 yılları arasında doğan "X Kuşağı" gazeteyi en çok okuyan nesil olarak bilinir. Kendisinden önceki jenerasyon gibi klasik eğilimleri de olan bu insanlar, farklı olarak kurgu eserlerin yanı sıra politik ve haber içerikleriyle ilgilidir. (Özdemir, 2021) X kuşağının dünyadaki gelişmelerden haberdar olmayı önceliklendirmesi, gündem farkındalığının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır.

1980'lerin başlarından 1990'lı yılların sonları arasında doğan ve "Y Kuşağı" olarak adlandırılan nesil, kitap okumaya en hâkim jenerasyon olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı türlere en açık nesil olarak da bilinen bu kuşağın insanları okumak için genellikle kütüphaneleri tercih etmektedirler. Ayıca evlerinde görünür yerlerde kitaplıklar da oluşturmaktadırlar.

1990'lı yılların sonunda doğan "Z Kuşağı" ve 2000 yılından sonra doğan "Milenyum Nesli"ndeki gençler okuma konusunda beklentilerin üzerinde bir çizgidedirler. Fakat tamamen dijital ortam ile içli dışlı büyümelerinin bir sonucu olarak bu gençler daha çok sosyal medya içeriklerini okumaktadırlar (Cabrera, 2021). Araştırmalar, bu neslin kitaplara mesafeli durduğunu göstermektedir. Bu yeni kuşak öğrenmek istediklerini bilgiyi sosyal medya içeriklerinden, blog sayfalarından ve genel konulara dair bilgiler veren internet sitelerinden edinmeyi tercih etmektedirler.

Siyasi, tarihi, teknolojik olaylar kuşakların fikri yapılarını etkilemekte, davranışlarını şekillendirebilmektedir. Kuşaklar arasındaki davranış öbeklerini dikkate alan çalışmaların yaşamsal gerçekleri yakalamada daha iyi sonuçlar çıkarabildiği gözlemlenmiştir.

3.4 Okuma Alışkanlığında Öğretmenin Rolü

Hayata dair birçok kazanım gibi kitap okuma alışkanlığı da erken yaşlarda kalıcı olmaktadır. Eğitim sistemi içerisindeki öğrencilerin kitap okuma alışkanlığı kazanması bu alışkanlığı ilerleyen yıllarda edinemeye nazaran daha kolaydır. Başta öğretmenler olmak üzere eğitim sistemi içerisindeki tüm aktörlerin öğrencilere hızlı ve doğru okuma, okuduğunu anlama gibi önemli becerileri kazandırmaya yönelik çalışmalarda bulunması ileriye yönelik yapılacak en önemli yatırımlardan biridir.

Günümüz öğretmeni; her şeyi bilen olmaktan ziyade bilgiye nasıl ulaşılacağını bilen, alanında uzman, öğrenciyi teşvik eden ve öğrenmeyi öğreten özellikleri ile öne çıkmaktadır. Bununla birlikte iyi bir okur olan öğretmenin öğrencilerinin de iyi birer okur olma ihtimali yüksektir. Özellikle okuma kültürü zayıf olan toplumlarda çocuk ve gençlere okuma kültürü kazandırma görevi genelde öğretmene yüklenmektedir. Buna koşut olarak pek çok araştırmada öğretmenlerin hem rol model olmak suretiyle hem de okuma materyali önerileriyle öğrencilerin okuma alışkanlığı ediminde, okuma becerilerinin gelişiminde etkili oldukları ortaya konmuştur (Türkyılmaz, 2012).

Okuma alışkanlığında gelişmiş toplumların gerisinde kalan Türkiye gibi ülkelerde gelecek nesillerin okumaya alışması beraberinde barışçıl ve entelektüel bir süreci getirebilir. Bununla birlikte okumanın alışkanlık hâline getirilme sürecinde hem ailelerin hem de öğretmenlerin işi hiç de kolay değildir. Çünkü aile ve öğretmenin yanında; arkadaş çevresi, kütüphane, okul, kitle iletişim araçları gibi okuma becerisini ve okumanın alışkanlık hâline gelmesini etkileyen pek çok etmen vardır (Özbay, Anlama Teknikleri, 2009).

Günümüz teknolojisi sahip olduğu eğlence imkanlarıyla çocuk ve gençleri büyük ölçüde etkisi altına almıştır. Birçok duyuya hitap eden etkileşimli yazılımlar, çocukları çepeçevre sarmalayan gösterişli elektronik cihazlar gençlerin tüm vaktini almaya çalışmaktadır. Bunun yanı sıra psikolojik açıdan iyileştirme, toplum tarafından kabul, toplumsal ve zihinsel gelişim için okuma kültürünün kazandırılması şarttır. O hâlde çocuk ve gençlere okuma kültürü edindirmede, okuma alışkanlığı kazandırmada nasıl bir yol izleneceği; hangi okuma materyallerinin kullanılacağı büyük bir önem taşımaktadır. Tüm bu materyalleri kullanan ve toplumsal açıdan muteber bir konumda olan öğretmenler, okuma seçimlerini hangi ölçütlere göre yapmakta olduğu da önemli bir konu başlığıdır.

Eğitimdeki yerleri inkâr edilemez olan öğretmenler; çocuk ve gençlerin kitap tavsiyeleri konusunda da aileler ve öğrenciler tarafından güven duyulan kalelerdir. Öğretmenlerin seçtiği kitap velilerce kolaylıkla alınmakta, öğrenciler tarafından topluca okunmaktadır.

4- ÇOCUK KİTAPLARI OKUMA ALIŞKANLIĞI EDİNMENİN ÇOCUĞUN EĞİTİM SÜRECİNDE VE DAHA SONRAKİ YAŞAMI ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ (BULGULAR)

4.1 Etkilenme

Araştırma konusu olan okuma grupları, her ne kadar ortaokuldaki tarih öğretmeni tarafından organize edilse de okul dışı ve gönüllü bir faaliyet olarak varlığını sürdürmüştür. Bu nedenle öğrencilerin bu gruplara katılmak için istekli-hevesli olmaları her şeyden önemlidir.

Geç çocukluk ve erken gençlik dönemindeki kişilerin münferit vakit geçirmekten çok arkadaş grubu ile hareket etme eğiliminde olduğu gözlemlenmektedir. Bu eğilim, kişinin kendini ve toplum içindeki yerini keşfetmesinden kaynaklanmaktadır. Öğrencilerin bu gruplara katılmadaki motivasyonunun kitap okuma isteği dışında özellikle sosyal çevre temelli birkaç kaynaktan beslendiğini söylemek mümkündür. Öğrencinin sevdiği arkadaşlardan oluşan grubun içerisinde yer alma, onlarla birlikte olup aynı şeyleri yapma isteği; okuma grupları içerisinde yapılan eğlenceli faaliyetler bu kaynaklardan sayılabilir.

Kişiler, karakterleri keşfetmeye başladığı ortaokul döneminde kendilerine rol modeller aramakta, birilerini gayriihtiyari örnek almaktadır. Rol modeller kişiler tutum ve davranışları ile etrafını etkileyebilmekte, çevresindeki gençlere yön verebilmektedir. Görüşmelerde Ali Karaçam'ın birçok kitabın müellifi, tanınan bir yazar olması onu hem ailelerin hem de öğrencilerin gözünde muteber bir konuma getirmektedir. Kitap okuma grubuna katılan gençler içerisinde onu örnek alanların olduğu gözlemlenmiştir. Gençlerde istek ve hevesin oluşmasındaki kaynaklardan birinin de öğretmenlerinin pozitif imajı olduğu görülmüştür.

Çalışma grubunda yer alan 25 yaşındaki vergi uzmanı Hüseyin Kılavuz'un sözleri bahsedilen etkenleri örneklendirmektedir. "İki kez arkadaşımız Memnun'un yazlığında iki kez de İhlas Armutlu Tatil Köyü'nde program yaptık. Kitap okuma dışında mangal, futbol ve gokart etkinliklerimiz oluyordu. Yaz tatilinde sınıf arkadaşlarımızla böyle eğlence dolu bir program kolay bulunur bir şey değildi. Bu duyuldukça bir sonraki programa olan katılım daha da arttı."

25 yaşındaki iş insanı ve Avukat Memnun Özkaya'nın okuma grubu ile ilk etkileşimini dile getirdiği cümleleri ise etkinliklerin kişilerin bu gruplara katılımındaki etkisini özetler niteliktedir. "Ali Hoca'nın diğer arkadaşlarıma yapmış olduğu etkinlikler beni etkilemişti. Mesela özel kitap ajandaları hazırlıyordu, burada her hafta için bir kitap önerisi vardı. Ajandaya uyan arkadaşlarımız yılda 52 tane kitap okumuş oluyordu. O dönemde bu ajandanın beni çok etkilediğini söyleyebilirim."

Okuma gruplarının kişiyi, okul içerisinde ön plana çıkarabilme potansiyeli ilgiyi artıran bir başka etkendir. 25 yaşındaki Avukat Tarık Kuruağaç durumu örneklendirmektedir. "Okulda resimlerimizden oluşan büyük bir pano vardı. En çok kitap okuyan arkadaşımızın resmi en üstte yer alırken benimkiyse an alt sıradaydı. Bu durum beni şevke getirdi. Okuma grubunda daha çok okuyabileceğimi biliyordum. Oraya katıldım."

Kitaba duydukları genel merakın, içlerinden gelen okuma isteğinin kendilerini okuma gruplarına yönlendirdiğini söyleyen katılımcılar da bulunmaktadır. 24 yaşındaki eğitimci Recep Hilli "Aslında meraklıyımdır. Bir kitap görünce mutlaka onu araştırırım. Bu ilgi de beni okuma grubuna çekti" sözleriyle durumu anlatmaktadır.

Okuma grupları ile ilk etkileşimin birbirine benzer gibi gözükse de aslında farklılaşan motivasyon kaynakları bulunmaktadır. Öncelikle bu gruplara katılanlarda temel bir kitap sevgisi olduğu söylenebilir. Ayrıca etrafında kendi gibi kitaplara sempati besleyen insanları görebilme potansiyeli yine okuma gruplarına olan istek ve hevesi beslemiştir. İlaveten programların gençlerin ilgisini çekebilecek eğlenceli etkinliklerle donatılmış olması öğrencilerin nazarında son derece pozitif bir imaj oluşturmuştur. Son olarak öğretmenlerinin kendileri için güzel bir örnek teşkil etmesi yine katılıma olan hevesi artırmıştır.

Bahsedilen tüm konuları bir araya getirdiğimizde okuma gruplarının dışarıdaki gençlerin ilgisini çekebilecek bir renklilik oluşturmada başarılı olduğunu söylemek mümkündür.

4.2 Okuma Grubu Çocuğun Okul ve Dersler ile İlişkisini Nasıl Etkiliyor?

4.2.1 Derslere Katkı

Okuma kültürünün derslerdeki başarıya olan etkisi birçok uzman tarafından kabul edilmiştir. Prof. Dr. Bülent Yılmaz'ın "Sınav başarısı, her şeyden önce sorulan soruyu doğru ve hızlı bir biçimde kavramayı ve anlamayı gerektirir. Zihinsel kapasitesi gelişmiş bir öğrenci ile daha az gelişmiş bir öğrencinin soruyu anlama hız ve doğruluğu farklı olacaktır. Dolayısıyla, okuma alışkanlığının sınav başarısındaki ilk etkisi soruları doğru ve hızlı anlama konusundadır. Üstelik, bu anlama işlevinin sadece Türkçe ve sosyal nitelikli dersler için değil, en az onlar kadar matematik-fen ağırlıklı dersler için de geçerli olduğu unutulmamalıdır" sözleri durumu bilimsel açıdan dile getirir (Yılmaz, 2016).

Eğitim sistemi her geçen gün sistematik olarak okuma ile daha çok ilişkilendirilmektedir. Yeni sınavlarda yer alan sorular ile de desteklenen bu yeni anlayışta, okuduğunu anlama ve onu yorumlama yetkinlikleri ön plana çıkarılmaktadır. Öyle ki sayısal derslere ait sorularda bile uzun paragraflar görmek artık olağan hale gelmiştir.

Farklılaşan bu yeni sistemin kişiyi hayata hazırlamada daha başarılı olabileceği öngörülmektedir. Okuduğunu anlayan ve kendini iyi ifade edebilen birey ilerleyen yıllarda her yönden avantajlı olabilmekte, bu yetkinlik kişiyi okuldan sonraki yıllarda ter dökeceği iş yaşamında da ön plana çıkabilmektedir.

Erken yaşlarda kitap okuma alışkanlığı kazanmanın dersler ve okul ilişkileri konusundaki etkileri hakkında okuma gruplarına katılan kişilerden 25 yaşındaki ev hanımı ve yardım derneklerinde gönüllü çalışan aktivist Sevim Gümüş Tok "Okuma grupları sayesinde kazandığım okuma alışkanlığının bana zengin bir kelime hazinesi verdiğini düşünüyorum. Bu durum dersleri anlamama çok yardım ettiği gibi konuşmamı da güzelleştirdi bence. Hatta şimdi 5 yaşındaki oğlumun da çok fazla kelime kullanarak konuşmasını buna bağlıyorum" sözleriyle dile getirdi.

Hüseyin Kılavuz ise "Okuduğunu anlama ve odaklanma konularında bana çok şey kazandırdı. Ders çalışmada da çok faydası oldu. İlerleyen yıllarda da etkilerini hissettim.

En basitinden edebiyat metniyle yüklü sınav sorularında çok faydasını gördüm. Bana odaklanma yeteneği kazandırdı.” şeklinde görüş bildirmiştir.

Memnun Özkaya “İlk okuldayken de çok okuyan bir insandım. O zamanki mantığım sadece okuyayım ve mutlaka hızlı okuyayım yönündeydi. Hızlı okuma yarışmalarında da birinci olurdum ancak okuduğumu anlamazdım. Ben aslında kitap okumaya bu etkinliklere dahil olduktan sonra yani 6. sınıfta başlamışım. Matematiğimin çok iyi olmamasına rağmen Türkçe ve Sosyal Bilgiler derslerinden gelen tüm soruları doğru cevaplamamın hatta ileriki yıllarda hiç çalışmadığım ALES sınavından 80 alabilmem hep bu dönemlerin bana kattıkları sayesinde oldu.”

Tarık Kuruağaç’ın “6. sınıf sonunda girdiğim SBS sınavının sonuçları çok kötüydü. 7 sınıfta düzenli okumaya başlayınca derslere olan adaptasyonum hızla arttı ve bu yılın sonundaki sınavlarda yalnızca 1 yanlış 1 boş yaptım. Müthiş bir ivmeydi bu” şeklindeki sözleri önemli bir örnek olarak gösterilebilir.

Araştırma grubumuzdan 21 yaşındaki üniversite öğrencisi Mehmet Tankut’un “Ben başarımı özellikle de TEOG sınavındaki başarımı kitap okumama borçluyum” sözleri ve 26 yaşındaki bankacı Melis Örücü’nün “Kitap okuma ile dersler arasındaki ilişki çok kuvvetli. Sanki soruların kapısını açan bir anahtar var ve o da kitapların içinde saklı” ifadesi ve 21 yaşındaki üniversite öğrencisi Mustafa Selim ise “Kitapların oluşturduğu beyin fırtınası bize düşünmeyi öğretiyordu adeta” sözleri okuma ile okul başarısı arasındaki güçlü bağı belirten görüşler arasında.

4.2.2 Okul Ortamı ve İlişkiler

Öğrencilik dönemindeki bireyin en çok vakit geçirdiği yer okul ortamıdır. Bu nedenle okul arkadaşları, öğretmenleri ve okul atmosferini oluşturan diğer kişilerle ilişkileri büyük derecede önemlidir.

Okuma grubundaki etkinliklerin okuldaki öğrenci-öğretmen ve arkadaşlık ilişkileri konusundaki etkilerinin ise ders başarısındaki kadar kuvvetli olmadığı gözlemlenmiştir. Bu konu hakkında katılımcılardan farklı yönde cevaplar gelmiştir. Sevim Gümüş Tok’un “Akıcı konuşma ve aklımdakini anlatma konusundaki katkısı arkadaş çevremi genişletti”

Hüseyin Kılavuz'un "Birlikte okuduğumuz sürece arkadaşlar arasında samimiydik" Metin Can Han'ın "Konuşmama etkisi olduğu için arkadaş ilişkilerinde pozitif etki hissetim" sözleri durum hakkında çizilecek olumlu tablonun örnekleridir. Buna karşılık 26 yaşındaki yüksek lisans öğrencisi Zehra Gün'ün "Okuma gruplarının okul zamanındaki sosyal çevre anlamında pek katkısı olduğunu düşünmüyorum" Memnun Özkaya'nın "Okulda pek etkisi olmadı" Recep Hilli'nin "Okulda çok sosyal bir insan olmadım hiçbir zaman. İnsanlarla konuşmayı tercih ettiğim konular sınırlıdır" Mehmet Tankut'un "Okuma gruplarının diğer öğrenciler, öğretmenler ve farklı çevrelerle olan sosyal ilişkilerimi etkilediğini söyleyemem" ifadeleri madalyonun diğer yüzünü göstermektedir. Katılımcıların önemli bir kısmı konuşmaya olan faydalarına rağmen okuma gruplarının okul döneminde kalıcı bir ilişki ağı örmede başat rolü üstlenmediğini dile getirmektedirler.

4.2.3 Üniversite Sınav Başarısına Etkisi

Okuma alışkanlığı ile sınav başarısı arasındaki ilişkiyi inceleyen bilimsel araştırmalar mevcuttur. Bu araştırmaların neredeyse tamamı okuma alışkanlığının sınav başarısı üzerindeki yüksek faydasından bahseder.

Prof. Dr. Bülent Yılmaz konu hakkında şunları söylemektedir. "Yapılan araştırmalar, okuma alışkanlığının eğitimde genel olarak başarıyı %35 civarında artırdığını ortaya koymaktadır. Her soruda %35 zaman kazandığımızı düşünürsek, bunun bir sınavda ne kadar büyük bir anlam taşıdığını görmek mümkündür" (Yılmaz, 2016).

Okuma gruplarına katılan ve bu sayede düzenli kitap okuma alışkanlığı kazanan katılımcılarımız, ortaokul dönemindeki bu deneyimlerinden 4-5 sene sonra girdikleri üniversite sınavında kitap okuma alışkanlıklarının faydasını yüksek oranda gördükleri konusunda güçlü bir fikir birliği içerisindeler.

"Edebiyat kısmı için konuşursak çoğu kişi paragraf sorularına mesai harcarken benim harcamama gerek kalmadı" "Soruların tamamı artık okuduğunu anlama üzerine kurulur. Tabii ki de çok faydasını gördüm" "Kesinlikle evet" "Özellikle paragraf sorularında etkili oluyordu, hızımı artırıyordu" "Hızlı analiz yeteneğini kesinlikle okuyarak elde etmişimdir, özellikle Türkçede" "Paragraflarda hiç zorlanmadım, bunu da kitap okumaya

borçluyum" gibi alışıldık tarzda cümleler gelirken kitap okumanın ifade zenginliğini yükseltmede yardımcı olduğunun kanıtı niteliğinde bir ifade de Melis Örücü tarafından iletildi. "Kitap okursanız paragraf sorularında arabayla yol alırsınız, yoksa yürüme gidersiniz."

Kitap okumanın üniversite sınavına etkisi konusunda yalnızca iki arkadaş diğerleri kadar mutlak bir fayda imajı çizmemişlerdir. Metin Can Han'ın "Doğrudan değil ancak dolaylı etkisi olduğunu söyleyebilirim" ve Mustafa Selim'in "Küçük bir kısmı için yardımcı olduğunu söyleyebilirim" sözleri okumanın üniversite sınavına etkisi konusunda yine olumlu ancak diğerleri kadar güçlü bir savunma içermeyen ifadelerdir.

4.3 Aile ile İlişkileri Nasıl Etkiliyor?

Okuma gruplarının yalnızca çocukların değil ailelerin de üzerinde emek harcadığı etkinlikler olduğu konusuna daha önce değinilmişti. Okul dışındaki bu programlar için aileler de belirli bir vakit ve emek harcamakta, çocuklarının ulaşımını sağlamaktan diğer hazırlıklara kadar farklı noktalarda özveride bulunmaktadırlar. Bu nedenle aile motivasyonu da önemlidir ve ailelerin en büyük motivasyon kaynağının ise çocuklarındaki pozitif tutum ve davranış değişiklikleri olduğu söylenebilir.

Ali Karaçam ile yapılan görüşmede ailelerin tutumu ile ilgili sarf ettiği sözleri yinelemekte fayda var. "*Çünkü her anne-baba çocuğun kitap okumasını hem de çok okumasını istiyor. Şunu çok kez duydum, 'Hocam biz okuyamadık, bari çocuğumuz okusun!' Bu düşünce işlerimizi bir hayli kolaylaştırıyor. Hele hele gönüllü yaptığınız zaman, bu işin kıymetini bilecek insanlar mutlaka oluyor"* (Karaçam, 2021).

Ailenin önce güvenmesinde, ardından emek harcayarak çocuğunu bu programlara getirmesinde geçmiş senelerdeki öğrencilerin ve velilerin olumlu geri bildirimlerinin de önemi büyük yer tutuyor. Aileler, çocuklarındaki okuma hevesinin artmasını memnuniyetle karşılıyor.

Konu hakkında araştırma grubumuzdaki kişilerden Hüseyin Kılavuz'un babası İsmail Kılavuz ile çalışma özelinde çevrim içi ortamda görüşme sağlandı. 52 yaşındaki elektrik

öğretmeni Mahmut Bey oğlunun yaklaşık 13 sene evvel katıldığı bu programla hakkındaki görüşlerini bizlerle paylaştı.

“Ali hocanın yapmış olduğu okuma etkinliklerinden gerçekten çok memnunduk. 3 sene boyunca bu programları sürdürdüler. Bir sene her öğrencinin aileleri de olmak üzere Çatalca’da bir öğrencinin yazlığında toplanılmıştı. Bu tarz etkinlikler her çocuğun kişisel gelişimine, özgüvenine ve çevresiyle iletişim kurma yetisine sahip olmasını sağlıyor. Her ne kadar okuma etkinliği olarak isimlendirilse de aslında çok daha fazlasını içeren bir programdı öğrenciler için. Okuma etkinliklerinin faydalarını gözle görülür olarak hissettik. Bu fayda gerek kitap okuma alışkanlığı gerekse lise döneminde paragraf sorularını zorlanmadan çözebilmesi olarak karşımıza çıktı. Kısacası okuma etkinliklerinin başta oğlum olmak üzere her öğrencinin üzerinde olumlu etkiler bıraktığına inanıyorum.”

Araştırma grubumuzdaki Memnun Özkaya, okuma grubu deneyimine ailesinin verdiği olumlu tepkiyi şu sözleriyle dile getirmektedir. “Ben normalde de kitap okuyan biriydim. İlkokuldan önce okumayı sökmüştüm mesela. Aileden gelen bir durum. Evde 4-5 bin kitaplık bir kütüphanemiz var. Bu nedenle okuma gruplarına katılmam ve sonrasında kitaplar ile çok daha sıkı bir ilişki kurmam başta ailemin ve tüm çevremin beğenisini topladı.”

Memnun Özkaya’nın babası Fatih Özkaya konuya farklı bir yerden bakmakta “Memnun’un anne-babası olarak okuma gruplarına ilgimiz yüksekti. Geçmişte bizim de katıldığımız gruplar vardı. Ayrıca küçüklüğünden beri yerinde duramayan oğlumu sakinleştiren en güzel şey kitap oldu. Lise yıllarına geldiğinde ise hem kendisinin hem de bizim tercihimiz olan tıp okuma isteğinden vazgeçti oğlumuz. Kendi daha iyi ifade etmek için avukat olmak istediğini söyledi. Ailesi olarak arkasında olduğumuzu söylesek de eşimle benim hoşumuza gitmemişti bu durum. Bugün baktığımda oğlumun mutlu ve başarılı bir avukat olduğunu söyleyebilirim. Bir aile de çocuğunun mutlu ve başarılı olmasından başka bir şey istemez” diyerek okuma gruplarının kişinin kendisini tanımasındaki rolünden bahsetmektedir.

Bir başka katılımcı olan Sevim Gümüş Tok’un annesi Fatma Gümüş “Kitap ve kütüphane her zaman ailemizin bir parçasıydı ancak kızımda başlayan okuma sevgisinin kaynağı orta okul boyunca devam ettiği okuma grupları oldu. Orada yaşadıklarını eve gelince bana

heyecanla anlatırdı. Özellikle kitap tahlillerini çok severdi. Evde küçük, renkli kağıtlara okuduğu kitaptan notlar çıkartır ve bu kısımları arkadaşlarına mutlaka anlatacağını söylerdi. Kitaplar sayesinde kızımla olan diyaloğumuz arttı. Çünkü konuşacak çok daha fazla şey buluyorduk birlikte. Kızımın kitap sevgisi katlanarak devam etti ve şimdi torunum aynı sevginin içerisinde" sözleriyle görüşlerini aile ilişkisi ve gelecek ekseninde bizimle paylaştı.

Metin Can Han'ın babası 50 yaşındaki esnaf Mustafa Han "Kitap okumanın çok iyi bir şey olduğuna inanıyorum. Metin okuyan bir çocuk oldu. Bir defasında Ali Hoca'nın aileleri çağırdığı bir program olmuştu, ona katılmıştık. Metin'in kazandığı üniversite bölümünde okumanın payının büyük etkisi var" sözleriyle görüşlerini paylaşmıştır.

Okuma grupları hakkındaki genel düşünceler ailelerin süreci onayladığı, Ali Karaçam'a güvendiği ve bir müddet sonra çocuklar üzerinde olumlu gelişmeler gözlemleyerek süreçten memnun oldukları yönündedir. Okuma gruplarından memnuniyetsizlik yaşayan bir aile görüşü ile doğrudan veya dolaylı yoldan karşılaşılmamıştır.

4.4 Geleceğe Bakış

4.4.1 Sosyal Biri Haline Gelme

"Sessizlik: İçe Dönüklerin Gücü" kitabının yazarı Susan Cain "Çocuk kitapları, entelektüel ve duygusal açıdan çocuğun iç dünyasını zenginleştiriyor; özgüvenini sağlamlaştırıyor. Kitap kurtlarının sessiz, sakin olduğu söyleniyor ancak iç dünyaları herkesten zengin, yaratıcı oluyor" (Cumhuriyet, 2021) demektedir. Filmlerde ve kitaplarda sıkça gördüğümüz diğer insanlarla iletişime geçmeyi pek sevmeyen anti-sosyal kitap aşığı insan stereotipinin gerçekte ne kadar doğru olduğu tartışılan bir konudur.

Araştırmamızda, kitap okuma deneyimlerinin okul dönemindeki ilişkiler üzerindeki yüksek derecede olumlu etkileri olup olmadığının katılımcılar tarafından fikir birliği ile kabul edilmediğini önceki bölümlerde görmüştük. Kitap okunan bu dönemin kişiyi ilerideki yaşamında (lise dönemi sonrası) daha sosyal biri haline getirip getirmediği sorusu da yine farklı yönde cevapların verildiği bir konu başlığı olmuştur. Katılımcıların bir kısmı "Çok faydası oldu, kitaplar sayesinde daha sosyal biri olduğumu düşünüyorum"

“Yoğun bir fayda gördüğümü söyleyebilirim “Bence faydalı” şeklinde araştırma sorusuna dair olumlu sayılabilecek cevaplar vermiştir. Mehmet Tankut’un “Kitaplar hakkında konuşma alışkanlığı ortaokul döneminde gelişmişti bende. Okuma gruplarında kitap muhakemeleri yapardık. Üniversiteye geldiğimde benim ortamlarımda muhabbet çoğu zaman kitaptan açılıyordu. Ben hemen anlatmaya başlıyorum. Kitap okuyan biri olmamın büyük faydasını gördüm” sözleri yine bu açıdan önemlidir. İlave olarak Memnun Özkaya’nın “Bu konuda biraz açık konuşayım. Kolay kız tavlamada kitap 1 numaralı araçtır” sözleri de akılda kalıcı bir örnek sunmaktadır.

Kitap okuma alışkanlıklarının sosyal biri haline gelme yönünde kendilerine pek fayda sağlamadığını belirten kişiler grubun azımsanmayacak bir kısmını oluşturmaktadır. Mustafa Selim’in “Kitap okumanın beni sosyal biri haline getirdiğini söylemem pek mümkün değil” Zehra Gün’ün “Benim sosyal biri olduğumu söyleyenler çoğunluktadır ancak kitaplar bunun neresinde bence bu bir soru işareti” Melis Örücü’nün “Pek faydası olduğunu düşünmüyorum” şeklindeki görüşleri konuya farklı bir bakış açısı sunmaktadır.

Kitapların kişiyi daha sosyal biri yaptığı konusunda katılımcılardan ortak bir fikir çıkmamıştır ancak kitapların özgüven, iletişim ve bilgi dağarcığı yönünden insanı geliştirdiği ortadadır. Geliştirdiği bu önemli sosyal yetkinlik türlerinden ötürü kitapların insanı daha sosyal biri haline getirdiği görüşü her geçen gün daha çok kişi tarafından kabul görmektedir.

4.4.2 Yaşamı Şekillendirme

“Ali Hoca olmasaydı kitap okumazdım. Bana bu alışkanlığı 7. sınıftayken o aşıladı. Gerçekten hayatıma dokunan insanlardan biridir. Allah razı olsun.”

Katılımcılarımızdan Tarık Kuruağaç’a ait olan bu sözler araştırma bulguları açısından manidardır. Kitabın yaşamı şekillendirmedeki etkisi ile ilgili birçok literatür olmasına rağmen gerçek deneyimler çarpıcı sonuçlar vermektedir. Konu hakkındaki farklı bir deneyim de Sevim Gümüş Tok’dan gelmektedir. “Hafızlık yaptığım dönemde kitap okuma alışkanlığımın pozitif etkisini çok hissettim. Uzun süreli konsantrasyon

sağlayabilmeyi kitaplara borçluydum. Belirli bir disiplinle okuyabilmeyi de okuma gruplarımızda yaptığımız etkinliklerden kazandım.”

Hüseyin Kılavuz ise kitapların yaşamına etkisini farklı bir biçimde dile getirmektedir. “Kitap okuma alışkanlığı bugünkü Hüseyin Kılavuz'a akıcı konuşma, düşündüklerini dile getirme ve etkili iletişimde bulunma konularında çok faydalı oldu. En büyük etkisi ise akıcı konuşma ve kafamdakileri rahatça dile getirme oldu diyebilirim.”

Memnun Özkaya “Ben hiperaktif sayılabilecek bir öğrenciydim. Beni durdurabildikleri tek yer kitaplardı. Doktor olmak istiyordum ancak Ali Hoca ile okuma gruplarına katılmanın ardından bu mesleği gerçekten yapmak istemediğimi fark ettim. Avukat olmaya karar verdim. Mezuniyet töreninde Ali Hoca sahnede bu olayı anlattığında gülerek karşıladık. Şu an mesleğini çok seven bir avukatım ve okumadığım zaman kendimi rahatsız edecek seviyede kitaplara düşkünüm.”

Recep Hilli “Mühendis olmayı düşünüyorken sayısal alandan sosyal alana geçmeme kitaplar vesile oldu diyebilirim. Tabi eğitimci olmamda da yoğun olarak kitap analizleri yaptığımız günlerin etkisi vardır.”

Zehra Gün “Okuma grupları içimizdeki araştırma hevesine ilk tohumun atıldığı yerdir. Yüksek lisans yapmamda etkisi vardır mutlaka. Bizi etkili kitap okumayla tanıştırdığı için yaşamımızı değiştirdi diyebilirim.

Melis Örücü ile Metin Can Han diğer kişilere nazaran dönemin kitap okuma pratiklerinin yaşamlarını daha az etkilediğine inananlardan. Melis Örücü’nün “Muhtemelen dolaylı yoldan etkilemiştir ama doğrudan bir bağlantı olduğunu söylememem” ve Metin Can Han’ın “Hayır etkilemedi” cevapları diğer katılımcıların görüşlerinden sıyrılmaktadır.

Kitap okuma deneyimlerinin yaşamlarını şekillendirdiği araştırma grubundaki birçok kişi tarafından dile getirilmiştir. Kitaplarla erken yaşta ve belli bir disiplinle tanışmanın kişiyi etkilediğine dair sözler çalışma açısından önemlidir. Kitapla değişen kişiler ilerde yine kitaplarla toplumu değiştirme potansiyeline sahiptir.

4.4.3 Kitap Okuma Pratiği

Çoğu eğitimcinin ve ailenin isteği çocukların okumaya ilgi duyması ve kitapları severek, isteyerek okumasıdır. İyi okuyucu olmanın okuma becerilerini geliştireceği ve öğrenmeyi hayat boyu sürdüreceği görüşü hakimdir.

Görüşmelerde, kitap okuma pratiği konusunda iki farklı sorunun cevabı aranmıştır. Bunlardan ilki okuma grubu deneyimlerinin kişilerde o dönem ve ileriki yıllarda kitap okuma alışkanlığını artırıp artırmadığıdır. İkincisi ise kişilerin bugün kendilerini okuyan bir birey olarak tanılayıp tanımlayamadıklarıdır.

İlk konu hakkında söylenenler farklı içerikler barındırmaktadır. Recep Hilli "O dönemde yaşadıklarım kitapları gerçek manada sevmemi sağladı" sözüyle olumlu örnekler verenler arasındadır. Tarık Kuruağaç'ın "Kesinlikle kitap okuma sevgisinin temelleri bende o dönemde atıldı" şeklindeki sözleri örnekleri çeşitlendirmektedir. Memnun Özkaya'nın "Eskiden kitapçı vitrininde kapaklara bakar geçerdim. Daha sonradan sahaflarda vakit geçiren, özel günlerde hediye olarak kitap almayı tercih eden biri oldum" sözlerini Hüseyin Kılavuz'un "Kitap okuma alışkanlığını bana kazandıran kişiydi Ali Hoca. Kitapları orada sevdim ben" ifadesi ve Melis Örücü'nün "Yararlı okuma etkinlikleri kitabı kitap olmaktan çıkartıp düşüncenin merkezine oturtuyor. Bu da amacına daha uygun bir şey bence" görüşü desteklemektedir.

Okuma grubu deneyiminin kitap okuma alışkanlığını artırıp artırmadığı konusunda yukarıda bahsedilen arkadaşlar kadar olumlu olmayan katılımcılarımız da mevcuttur. Örneğin Mehmet Tankut'un "Çok etkisi olduğunu söylemem zor çünkü şu anda yeteri kadar okuduğumu düşünmüyorum" sözleri ve Metin Can Han'ın "Genel olarak okumayan bir insanım. Bir dönem okudum şu an da bıraktım. Şu an zaman ayırmıyorum" görüşü örnek olarak verilebilir. Diğer taraftan Sena Can Topuz'un söyledikleri ise belki de en muhalif görüşlerden birini oluşturmaktadır. "Okuma grubunun kitabı sevdiren bir yanı var ancak bir zaman sonra işler belirli bir rutine giriyor ve olay sayıya bağlanıyor. Kim daha çok okuyacak yarışı can sıkıcı olabiliyor."

Mustafa Selim'in sözleri ise okuma grubu sonrasındaki yıllarda kişinin kitaplar ve okuma ile ilgili yolculuğunu gözler önüne sermesi açısından önemlidir. "O dönem çok kitap okudum ancak sonra birden kesildi hiç okumadım. Geçen yıl yaşadığım bir farkındalığın

ardından tekrar yoğun bir kitap okuma dönemi yaşıyorum. Kitapsız geçen yıllarıma pişman oldum."

Araştırma grubundaki kişilerden öğrenilmek istenilen bir diğer konu başlığı ise şu an kendilerini okuyan bir birey olarak tanımlayıp tanımlamadıklarıydı. Katılımcılarımızdan sekiz kişi kendini iyi bir okuyucu olarak gördüklerini ileterek ayda ortalama iki kitap bitirdiklerini aktardılar. İki kişi ise orta düzey kitap okuyucu olduklarını söyledi ve ayda ortalama bir veya daha az kitap okudukları bilgisini paylaştı.

Yeterince okuyamadıklarını belirten kişiler mazeretlerini "iş yoğunluğu" ve "sosyal medyada vakit geçirme isteği" olarak listelediler. Mehmet Tankut "Ne söylesem mazeret olacak, biliyorum. Sosyal medya diyebilirim kısaca. Tabi ara sıra yoğunluğum da oluyor. O zamanlarda kitap okumak çok zor" derken Metin Can Han "Kitapları seviyorum ve okumayı çok istiyorum ancak her seferinde bir şekilde olmuyor" şeklinde fikirlerini aktardı.

4.4.4 Sosyokültürel Yaşam

Çalışmanın temel amaçlarından biri erken yaşta edinilen kitap okuma alışkanlığını kişinin sosyal ve entelektüel yaşamına olan katkısının araştırılmasıydı. Bu nedenle kişilerin içinde büyüdükleri sosyal çevre ve yetiştikleri aile yapısı ile bugünkü yaşantıları bu düzlemde karşılaştırılmak istendi. Bu nedenle katılımcılara sorulan sorulardan biri küçükken aileleriyle birlikte sinema ve tiyatro benzeri kültürel faaliyetlere hangi sıklıkla gittikleriydi. Daha sonra yetişkin bir birey olarak bu etkinliklere hangi sıklıkla gittiklerini sorarak ve iki değeri karşılaştırma amacı güdülmüştü.

Araştırma katılımcılarımızdan Hüseyin Kılavuz görüşlerini "O tarz etkinliklere ailece gittiğimizi hiç hatırlamıyorum. Yalnızca babamın birkaç kez beni müzeye götürdüğünü anımsıyorum. Bugün ben ara sıra da olsa kültürel faaliyetlere katılmaya özen gösteririm" şeklinde ifade etti. Tarık Kuruağaç "Ailemle nadiren giderdik. Ayda bir diyebilirim. Bugün ben ortalama bir sanat sever olarak ayda 2-3 kez kültürel ziyaretlere zaman ayırırım." Sevim Gümüş Tok "Ailede ortalama bir kültürel yaşantımız vardı. Ben bugün özellikle çocuğum için birçok yere gidiyorum. Onu sık sık müzelere, çocuklar için tasarlanan sanat atölyelerine götürüyorum." Melis Örücü "Ailemle pek hatırlamıyorum

ancak ben özellikle üniversiteden sonra sıklıkla giderim. Etkinlik rehberi tarzı kitapçıklar ve internet sitelerini sürekli takip ederim."

Katılımcılarımızın çoğunun yetiştikleri ailelerden biraz daha fazla sanat tüketimine eğilim gösterdikleri görülmektedir. Buna mukabil Mehmet Tankut "Ayda iki kez sinemaya gidiyorum. Tiyatro, opera gibi yerlere gitmeyeli uzun zaman oldu. Ailemde de bu durum sanırım böyleydi" şeklindeki sözleriyle bu süreçte kendisi açısından büyük farklılıklar olmadığı yönünde görüş bildirmiştir.

İki katılımcımız ise zaten aileden bu noktada yüksek bir eğilim gördüklerini ve bunu sürdürdükleri yönünde söylem gelmiştir. Memnun Özkaya'nın "Ailece de sık sık giderdik bugün de sık sık gidiyorum" sözleri ile Zehra Gün'ün "Ailemin bu konuda çok bilinçli olduğunu söyleyebilirim. Ben de onlardan devraldığım mirası özenle taşımaya gayret gösteriyorum" ifadesi bu yöndedir.

Sanatın tüketicisi olmak belirli bir sanatsal beğeni gerektiren ince bir zevktir. Kitapların bu zevki besleyen temel kaynaklardan biri olduğu görüşü sıklıkla dile getirilmektedir. Ayrıca okumanın büyüsüne erken yaşta kavuşabilen bireylerde sanatın diğer dallarına doğru eğilim de gözlemlenmektedir. Katılımcılarımızın büyük çoğunluğu kültürel yaşamlarını önceki nesillerine göre daha dolu yaşamaktadır. Burada unutulmaması gereken nokta okuma alışkanlığının bu durumu besleyen kaynaklardan biri olduğudur. Değişen sosyal çevre, eğitime devam edilen okul, artan kültürel imkanlar gibi farklı kriterleri göz ardı etme doğru bir yaklaşım olmayacaktır.

4.4.5 Memnuniyet

Katılıcılara ileride kendi çocuklarını benzer bir okuma etkinliğine göndermek isteyip istemeyecekleri yönünde sorular soruldu. Buradaki temel amaçlardan biri onların memnuniyetlerine dair gözlemler yapabilmekti.

Verilen cevaplar araştırmadaki en kesin sonuçlardan birini doğurdu. Bütün katılımcılar mutlak surette olumlu cevap verdiler. "Kesinlikle" "Mutlaka katılmasını isterim hatta elimden gelen tüm gayreti gösteririm" "Çocuğumun katılmasını çok isterim, bu beni çok

mutlu eder" şeklinde yanıtlar geldi. Yalnızca Memnun Özkaya bu durumu yine çok istemekle birlikte küçük bir temenni eklemeyi ihmal etmedi. "Çocuğumun katılmasını kesinlikle çok isterim ama daha çeşitli insanların bulunacağı bir zümre olmasını tercih ederim."

İnsanlar genellikle çocukları için en iyisini isteme eğilimindedirler. Çocuğu için hiçbir fedakarlıktan çekinmeyen insanoğlu ancak çok emin olduktan ve çok sevdikten sonra bir şeyi çocuğu için arzu edebilir. Bu nedenle katılımcıların ileride çocuklarını da benzer bir okuma grubuna göndermek isteyip istemeyeceklerine dair cevaplarının mutlak bir keskinlikle tek yönde olması kendilerinin bu deneyiminden memnun kaldığı şeklinde yorumlanabilir.

SONUÇ

Bu araştırma ile kişilerin geç çocukluk döneminde düzenli kitap okuma, bu konu hakkındaki nitelikli etkinliklerle meşgul olma deneyimlerinin ilerleyen yaşlarda kültürel hayatlarına ve yaşamsal kalitelerine pozitif etkileri olduğu görülmüştür.

Geç çocukluk olarak adlandırılan ortaokul döneminde yoğun ve verimli kitap okuma etkinliklerine katılmış araştırma grubundan edinilen bulgular yaşama dair üç ana başlık altında ele alınmıştır. Çocuğun okul ve dersleri ile ilişkisini ele alan ayrıca aile ile ilişkilerini inceleyen ilk iki bölüm kişilerin okuma etkinliklerine yoğun olarak katıldıkların dönemin hemen sonrasına ışık tutmaktadır. Bununla beraber "Geleceğe Bakış" isimli bölüm ise bize araştırma grubundakilerin yaşamlarının sonraki dönemlerini de inceleme imkânı sunmaktadır.

Ortaokul döneminde okul dışı okuma etkinliklerine katılan kişilerin derslerinde yükselme olup olmadığı çalışma grubundaki kişilere sorulmuştur. 10 katılımcıdan 7'si kesinlikle etkili olduğunu dile getirirken 3 kişi çekimser kalmış ve sanıldığı kadar etkisi olmadığını söylemiştir. Etkili olduğunu düşünenler özellikle sınavlardaki anlama, kavrama ve yorumlama yeteneklerinin düzenli kitap okuma ile geliştiğini belirtmişlerdir.

Okuma grubu deneyimlerinin kişinin eğitim hayatındaki en büyük dönemeçlerden biri olan üniversitelere giriş sınavındaki etkisinin sorulması karşısında katılımcılardan 8 kişi düzenli okuma etkinliklerinin üniversite sınav başarısına çok büyük etkisi olduğunu belirtmiştir. Bu konu hakkında olumlu görüş bildiren kişiler; düzenli kitap okuma deneyimlerinin kendilerini hızlı okuma, okuduğunu anlama yönünde geliştirdiğini ve bu durumun da başta paragraf soruları olmak üzere sınava ait tüm kısımlarda kendilerine avantaj sağladığını dile getirmiştir. Okuma grubu tecrübelerinin üniversite giriş sınavına orta düzeyde bir etkisi olduğunu söyleyen 2 katılımcı ise etkinin doğrudan değil dolaylı olduğu vurgulamışlar ve sınav başarısına ait ders çalışma, düzenli tekrar etme gibi başka konu başlıklarını ön plana çıkarmışlardır.

Kitap okuma gruplarının her şeyden önce grup çalışması pratikleri içerdiği unutulmamalıdır. Okumak bireysel bir eylem olsa da etkili ve ilgi çekici faaliyetlerle bezenmiş grup çalışmalarının kişilere grup haline çalışma kültürü ve sosyal yetilerin gelişmesi gibi faydalar oluşturduğu düşünülebilir. Katılıcılara, katıldıkları okuma

gruplarının kendilerini daha sosyal biri haline getirebilecek kazanımları bünyesinde barındırıp barındırmadığı sorulmuştur. 10 katılımcıdan 6'sı olumlu görüş bildirirken 1 kişi orta düzey bir etkiden bahsetmiş 3 kişi de kesinlikle bu tarz bir kazanım edinmediklerini söylemiştir. Okumanın, dil ve iletişim kabiliyetini artırarak sosyal ilişkileri kuvvetlendirmesi konu hakkında olumlu yanıt verenlerin ortak argümanlarını oluşturmaktadır. Diğer katılımcıların görüşleri ise günümüzde sosyal birer birey oldukları fakat bunda okuma gruplarının pek etkisi olmadığı yönünde birleşmektedir.

Sosyal ilişkiler konusunda sorulan bir soru da ilgili tecrübenin öğrencinin aile ile ilişkilerini ne yönde etkilediğidir. Konu hakkında bazı ailelerin görüşlerine araştırmanın önceki sayfalarında yer verilse de araştırma grubundaki katılımcıların fikirlerine de yer vermek faydalı olacaktır. 10 kişinin 3'ü olumlu görüş bildirirken 7 kişi pek etkili olmadığını söylemiştir. Olumlu fikir beyan edenler kendini doğru şekilde ifade edebilmenin önemine vurgu yapmışlar ve bu şekilde olası anlaşmazlıkları erkenden halledebildiklerini söylemişlerdir. Etkili olmadığını söyleyenlerin görüşlerinin arkasında ilgili yıllarda içerisine girdikleri ergenlik dönemi psikolojisinin tesiri olduğu düşünülebilir fakat bu durum hakkında kesin bulgular yoktur.

Kişinin yaşam kalitesini etkileyen en önemli safhalardan biri de doğru meslek tercihidir. İnsan, yapmak istediği ile yeteneklerini hatta yaşama dair gerçekleri buluşturabildiği ölçüde hayat boyu mutluluğu ve başarıyı yakalayabilir. Özellikle lise son sınıflarda alan ve meslek seçimi büyük önem taşımaktadır. Araştırma grubumuzdaki kişilerde orta okul yıllarındaki bu deneyimin üniversite bölümü seçimindeki etkisi sorulmuştur. 10 katılımcıdan 3'ü çok büyük etkisi olduğunu dile getirmiştir. Bu kişiler düzenli okuma eylemi ile kişisel farkındalıklarının arttığını, kendilerini daha iyi tanıdıklarını ve şu an mutlu oldukları tercihlerin altyapısını bu farkındalık ile yaptıklarını söylemişlerdir. 7 kişi ise tamamen olumsuz görüş belirtmiş ve bu iki konunun birbiri ile hiç alakasının olmadığını söylemiştir.

Geç çocukluk döneminde düzenli okuma pratikleri ile meşgul olmuş kişilerin bugünkü yaşlarında düzenli birer okuyucu olmaları araştırma sorunsalının temel öğelerinden birini oluşturmaktadır. 10 kişiden 6'sı şu an kendilerini iyi bir okur olarak tanımlamakta, ayda en az 3-4 kitap okuduklarını söylemekte ve bu durumdaki baş aktörün erken yaşta katıldıkları okuma grubu olduklarını dile getirmektedir. 4 kişi ise kendisini iyi bir okur olarak tanımlamazken okumanın önemini çok iyi bildiklerini söyleyerek şu anki

durumlarını iş yoğunluğu, zaman problemi ve sosyal medya ilgisi gibi sebeplere bağlamaktadırlar.

Araştırma sorunsalının aydınlatmak istediği bir başka önemli konu da genellikle sinema, tiyatro, konser, sergi gibi kültürel faaliyetlere görece mesafeli ailelerden gelmiş katılımcıların okuma grubu deneyimlerinden sonra yetişkin bir birey olarak bilinçli sanat tüketicisi haline gelip gelmedikleriydi. "Yetişkin bir birey olarak sinema / tiyatro ve benzeri kültürel faaliyetlere hangi sıklıkla gidersiniz" sorusu ekseninde yapılan görüşmelerde 10 katılımcımızın 4'ü içerisinde büyüdükleri ailenin sanatsal faaliyetlere katılım yoğunluğundan daha fazla bir katılım sergilediklerini söylemişlerdir. Bu dört kişinin 3'ü bu gelişimi okuma gruplarına bağlamış 1 kişi ise sanat zevkinin çok sonradan kendiliğinden geliştiğini öne sürmüştür. 5 kişi sanatsal etkinliklere aşağı yukarı içerisinde büyüdükleri aile ortamı ile aynı oranda katıldığını belirtmiş 1 kişi ise bu konuda anne ve babasından çok daha geride olduğunu söylemiş, açıklama olarak da maddi imkansızlıkları ve yoğun çalışma ortamından ötürü yaşadığı zaman eksikliğini dile getirmiştir.

Her zaman çocukları için en iyisini isteyen insanoğlu yaşadığı bir tecrübeyi ancak içine gerçekten sindiği takdirde çocukları için önerebilir ve onları bahsi geçen bu duruma dahil edebilir. Bu nedenle memnuniyetin önemli bir alamet-i farikası olarak tüm katılımcılara "İleride çocuğunuzu benzer bir okuma grubuna katılması için teşvik eder misiniz" sorusu yöneltilmiştir. Araştırmanın en ihtilafsız cevap grubu bu soruya istinaden elde edilmiştir ve 10 katılımcının tamamı ağız birliği yapmışçasına "evet" kesinlikle" "katılmasını çok isterim" şeklinde ifadelerle konu hakkında fevkalade olumlu görüşler bildirmiştir.

Kültürel sermaye geriye dönüşü olmayan fakat ekonomik sermayeye nazaran edinilmesi daha zor bir olgudur. Pierre Bourdieu tarafından geliştirilen habitus ve alan kavramları bize göstermiştir ki kültürel sermaye, özellikle toplumsal tabakalar perspektifinde ele alındığında kişinin ailesi, çevresi ile yoğun ilişkili bir kavramdır.

Eğitim kurumları, hitap ettiği kitle düşünüldüğünde toplumun dinamikleri açısından kritik öneme sahiptir. Çünkü öğrenciler burada yalnızca yeni bilgiler öğrenmenin ötesinde karakterlerini şekillendirecek bir dizi süreçten de geçerler. Erken yaşlarda edinilen davranış ve tutumların etkili ve kalıcı olacağı muhakkaktır. Bu nedenle çocukluk, geç çocukluk, erken ergenlik ve ergenlik dönemlerinde yapılanlar önce kişileri ardından toplumları etkiler.

Araştırmamızda erken yaşlarda okuma grubuna katılmanın; başarılı bir ders yaşamı, doğru meslek seçimi, sosyal ilişkiler, kültürel sermaye, bilinçli sanat tüketicisi haline gelme gibi konular eksenindeki kalıcı sonuçları incelenmiş ve sonuçların herkes için aynı olmadığı gözlemlenmiştir. İlgili deneyim bazı kişilerde kalıcı izler bırakmış olmasına karşılık bazı katılımcılarda bırakmamıştır. Araştırma bulgularını netleştirebilmek için daha geniş bir örneklem kullanmak izlenebilecek bir başka yol olabilir. Ayrıca zaman bileşenini daha uzun bir perspektifte inceleme imkanına erişebilme örneğin bu kişilerin orta yaşta veya yaşlı denilebilecek dönemlerini de gözlemleyebilme verimli olabilir.

Kitap grupları her halükârda her yaştan kişi için oldukça faydalı etkinliklerdir. Özellikle rken yaşlarda etkili ve verimli etkinliklerle bezenmiş kitap okuma gruplarına katılım gösterme, gençler açısından kalıcı kazanımlar içerir.

Okuma grubu gibi oluşumların vesile olduğu entelektüel aktarım genel toplum eğitim düzeyini kültürel sermaye yönüyle etkilemektedir. Öğrenmenin önemini ve gücünü fark eden, bilgiye ulaşabilmenin avantajlarını her yönüyle hisseden bireyler bu yetkinliği çevrelerine, özelikle de alt soylarına aktarmanın peşinde olacaklardır. Yenilikçi, özgürlükçü, beşerî seviyesi yüksek toplumların inşası da ancak bu bireyler ile mümkündür.

KAYNAKÇA

Adorno, T. W. (2011). *Kültür Endüstrisi.* İstanbul: İletişim Yayınları.

Álvarez-Álvarez, C. (2021). How do book clubs work in Secondary Education? *Ocnos Revista de Estudios sobre Lectura*, 80-95.

Alver, K. (2007). Okumanın Sosyolojisi Üzerine. *Eğitime Bakış*, 36-43.

Avcı, S., Yüksel, A., & Akıncı, T. (2010). Okuma Alışkanlığı Kazandırmada Etkili Bir Yöntem: Okuma Çemberi. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*(32), 5-24.

Aydın, M. Z. (2001). Aktif Öğretim Yöntemlerinden Buldurma (Sokrates) Yöntemi. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 55-80.

Beyin, A. (2020, 11 15). *Açık Beyin*. 03 26, 2022 tarihinde https://www.acikbeyin.com/frontal-lob-on-lob-nedir/ adresinden alındı

Bourdeiu, P. (2010). *Sermaye Biçimleri.* İstaanbul: Değişim.

Bourdieu, P. (1995). *Pratik Nedenler.* İstanbul: Kesit Yayıncılık.

Brown, A. (1980). Metacognitive Development and Reading. *The theoretical issues in reading comprehension*, 453-479.

Cabrera, I. (2021, 12 21). *Global English Editing*. https://geediting.com/world-reading-habits-in-2021-infographic/#:~:text=Americans%20are%20reading%20more!,book%20in%20the%20past%20year. adresinden alındı

Celkan, H. (1981). *Eğitim Sosyolojisi.* Erzurum: Erzurum Atatürk Üniversitesi Yayınları.

Cumhuriyet. (2021, 12 29). Kitap Okumanın Bilimsel Olarak Kanıtlanmış 5 Faydası. *Cumhuriyet Gazetesi*.

Cunningham, A. E., & Stanovich, K. E. (2001). What reading does for the mind. *Journal of Direct Instruction*, 137-149.

Çağırkan, B. (2017). Kültür Sosyolojisinde Metodoloji Tartışmaları: İdeoloji Olarak Kültür ve Eylem Olarak Kültür. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 147-160.

Çelikkaya, H. (1993). Kültür ve Eğitim. *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 23-30.

Goldthorpe, J. (2007). *Cultural Capital: Some Critical Observations.* Sociologica.

Güler, A. (1997). *Eğitimin Tarihi ve Sosyal Temelleri.* Bolu: A. İ. B. Ü. Yayınları.

Güneş, F. (2017). Okuma İlgisi ve Gücü. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 119-128.

Güvenç, B. (1991). *İnsan ve Kültür.* İstanbul: Remzi Kitapevi.

Heidegger, M. (2009). *Metafizik Nedir.* Adana: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.

Holdaway, D. (1997). *The Foundation of Literacy.* Sydney: Ashton Scholastic.

İnal, K., & Kaymak, M. (2014). *Toplum ve Eğitim İlişkisinin Bilimi: Eğitim Sosyolojisi.* Ankara: Pegem Yayınları.

Kaplan, M., & Yardımcıoğlu, M. (2020). Alan, Habitus, ve Sermaye Kavramlarıyla Pierre Bourdieu. *Habitus Toplumbilim Dergisi,* 23-37.

Karaçam, A. (2021, Aralık 21). Okumayı Sevdiren Öğretmen. (S. Ezber, Röportaj Yapan)

Karatay, H. (2014). *Okuma Eğitimi Kuram ve Uygulama.* Ankara: Pagem Akademi.

Karatay, H. (2018). *Okuma Eğitimi Kuramı ve Uygulama.* Pegem yayınevi: Ankara.

Karatay, H., & Dilekçi, A. (2020). Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerine Göre Okuma Alışkanlığı. *Ana Dili Eğitim Dergisi, 8*(4), 1269-1290.

Karatay, H., Külah, E., & Kaya Seda. (2020). Okuma Alışkanlığını Geliştirme Yöntem, Teknik ve Modelleri. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*, 89-107.

Lareau, A., & Weininger, E. (2003). Cultural Capital in Educational Research. *Theory and Society*, 567-606.

Mühlmann, W. E. (2013). Tarih ve Kültür Sosyolojisi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 116-119.

Özbay, M. (2009). *Anlama Teknikleri.* Ankara: Öncü Kitap.

Özbay, M. (2009). *Anlama Teknikleri 1 Okuma Eğitimi.* Ankara: Öncü Kitap.

Özdemir, Ş. (2021). Sosyal Medya Çağında Kuşakların Medya Kullanım Alışkanlıklarının İncelenmesi. *İletişim Çalışmaları Dergisi*, 282-308.

Palabıyık, A. (2011). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde "Habitus", "Sermaye" ve "Alan" Üzerine. *Liberal Düşünce Dergisi*, 121-142.

Richards, S. (1992). Reading and Reading Research in the United States in Twentieth Century. *IFLA Annual 1991*, 217-218.

Rojek, C., & Turner, B. (2000). Dekoratif Sosyoloji: Kültürel Dönüşün bir Eleştirisine Doğru. *The Sociological Review*, 629-648.

Sapiro, G. (2019). *Edebiyat Sosyolojisi.* Ankara: Doğubatı Yayınları.

Schopenhauer, A. (2005). *Okumak Yazmak ve Yaşamak Üzerine.* İstanbul: Şule Yayınları.

Simmel, G. (2009). *Bireysellik ve Kültür.* İstanbul: Metis Yayınları.

Tanju, E. H. (2010). Çocuklarda Kitap Okuma Alışkanlığı'na Genel Bir Bakış. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür Araştırma Dergisi, 6*(22), 30-35.

Taş, H. Y., & Kaçar, S. (2019). X, Y ve Z Kuşağı Çalışanlarının Yönetim Tarzları ve Bir İşletme Örneği. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 643-675.

Tezcan, m. (1994). *Eğitim Sosyolojisi.* Ankara: Zirve Ofset.

Thomas, L. (1993). World Literacy and The Role of Libraries. *IFLA Journal*, 162-169.

Türkyılmaz, M. (2012). Bilgi İletişim Teknolojilerinin Okumaya Yönelik Tutunma Etkisi. *Bilgi Dünyası Dergisi*, 13.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, B. (1995). Okuma Sosyolojisi: Ankara'da Oturanların Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma. *Türk Kütüphaneciliği, 9*(3), 325-336.

Yılmaz, B. (2004). Öğrencilerin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıklarında Ebeveynlerin Duyarlılığı. *Bilgi Dünyası*, 115-136.

Yılmaz, B. (2016, 1 31). *Bülent Yılmaz Blog*. https://bulentyilmazblog.wordpress.com/2016/01/31/okuma-aliskanliginin-sinav-basarisina-etkisi/ adresinden alındı

EKLER

EK-1: Katılımcılara Sorulan Sorular

Araştırma grubundaki katılımcılara sorulan sorular aşağıda listelenmiştir. [2]

Demografik Bilgiler
Cinsiyetiniz
Yaşınız
Öğrenim Durumunuz
Mesleğiniz
Aylık Net Geliriniz

Ailevi Bilgiler
Babanızın Öğrenim Durumu
Babanızın Mesleği
Annenizin Öğrenim Durumu
Annenizin Mesleği
Kaç kardeşsiniz?
Hangi semtte büyüdünüz? (İl, ilçe ve mahalle)
Büyüdüğünüz evdeki ekonomik durumu nasıl tanımlarsınız?
Çocukluk yıllarınızda evinizde kütüphane var mıydı?
Çocukluğunuzda evinize düzenli gazete-dergi gelir miydi?
Babanızı-annenizi kitap gazete okurken görür müydünüz?
Kitap okunan bir evde büyüdüğünüzü söyleyebilir misiniz?
Aileniz kitap okumanız için sizi teşvik ediyor muydu?

[2] Araştırma grubuna yöneltilen sorular daha çeşitli ve fazla bir eğilim göstermektedir. Özellikle okuma grubu deneyimi hakkındaki sorular daha fazladır ancak araştırmacı tarafından doğallığı korumak adına özellikle listelenmemiş, belirli kalıplara sokulmamıştır. Temel araştırma gereksinimleri görüşme seyrine göre temin edilmiştir.

Aileniz size kitap alır mıydı?
Ailenizle birlikte sinema / tiyatro ve benzeri kültürel faaliyetlere hangi sıklıkla giderdiniz?

Okuma Grubu Bilgileri
Ali Karaçam Hoca ile okuma grubuna kaç yılında katıldınız?
Okuma grubuna dahil olmanız nasıl oldu? Nasıl ilgi duydunuz? (Örneğin kişisel istek ve arzu, arkadaş vesilesiyle vs.)
Okuma grubu sırasında kaç yaşındaydınız?
Ali Karaçam Hoca ile katıldığınız okuma grubunda ne kadar süre geçirdiniz?
Okuma grubu sırasında kaçıncı sınıfa gidiyordunuz?

Güncel Bilgiler
Bugün kendinizi kitap okuyan biri olarak tanımlar mısınız?
Hangi sıklıkla kitap okursunuz?
Amatör veya profesyonel yazım çalışmalarınız var mı?
Yetişkin bir birey olarak sinema / tiyatro ve benzeri kültürel faaliyetlere hangi sıklıkla gidersiniz?
İleride çocuğunuzu benzer bir okuma grubuna katılması için teşvik eder misiniz?

EK-2: Okuma Etkinliklerinden Fotoğraflar

Okuma Grubu Öğrencileri Kitap Fuarı Ziyaretinde

Okuma Grubu Öğrencileri Orta Okul Döneminde Bir Arada

Velilerin de Davet Edildiği Bir Programda Yemek İkramı Yapılıyor